

#Delete Cyberbullying

Priručnik za
roditelje

Sadržaj

ON LINE ODRASTANJE - NOVI ODGOJNI ZADATAK ZA RODITELJE	3
KVIZ - JE LI VAŠE DIJETE ŽRTVA ILI POČINITELJ?	5
OBLICI I OBILJEŽJA ELEKTRONIČKOG NASILJA	6
ŠTO JE ELEKTRONIČKO NASILJE ILI CYBERBULLYING?	6
SPOLNO ZLOSTAVLJANJE I UZNEMIRAVANJE	6
UZNEMIRAVANJE I ZASTRAŠIVANJE	6
OBJAVLJIVANJE NEISTINA	7
SPECIFIČNI OBLICI ELEKTRONIČKOG NASILJA	7
ŠTO KAŽE STATISTIKA?	8
SAVJETI I UPUTE ZA RODITELJE - ONLINE ODGAJATELJE	10
POSTAVITE OKVIRNA PRAVILA U DOGOVORU S DJETETOM	10
ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA	11
OBJAVA SADRŽAJA	12
KRAĐA IDENTITETA I ŠTETNI PROGRAMI	12
MOBITELI	13
ELEKTRONIČKO NASILJE ILI CYBERBULLYING	13
SPOLNO UZNEMIRAVANJE I ZLOSTAVLJANJE	14
RAČUNALNE IGRE	15
VRIJEME PROVEDENO NA INTERNETU I IGRAĆIM KONZOLAMA	15
ŠTO UČINITI AKO JE VAŠE DIJETE POČINITELJ ELEKTRONIČKOG NASILJA?	16
KORISTITE TEHNOLOGIJU, MOŽE VAM PUNO POMOĆI!	17
KREIRAJTE POSEBAN KORISNIČKI RAČUN ZA DIJETE I ZAŠTITITE PRISTUP GLAVNOM RAČUNU LOZINKOM	17
RODITELJSKI NADZOR I FILTRIRANJE	18
POSTAVKE TRAŽILICA	18
POSTAVKE PREGLEDNIKA	20
ELEKTRONIČKA POŠTA	20
APLIKACIJE I SERVISI	20
ZAKONSKA ZAŠTITA OD NASILJA, SEKSUALNOG UZNEMIRAVANJA I ZLOSTAVLJANJA NA INTERNETU	23
KAKO I KOME PRIJAVITI SUMNJU NA POČINJENJE KAZNENIH DJELA NA ŠTETU DJECE I MALOLJETNIKA?	28
DODATCI	31

ONLINE ODRASTANJE - NOVI ODGOJNI ZADATAK ZA RODITELJE

Društvene mreže, aplikacije za dopisivanje i video razgovor te ostali online komunikacijski kanali poput Facebooka, Twittera, Instagrama, Ask Fma, WhatsApp, Vibera, Face timea, Snapchata, Skypea sastavni su i važan dio društvenog života i razvoja identiteta djece i mladih. Pogrešno je umanjivati značaj koji instant poruke, društvene mreže i internet imaju za socijalizaciju i komunikaciju današnje djece i mladih. Osim toga, uporaba interneta i informatičke opreme sastavni je dio profesionalnih kompetencija i neizbježan dio života svakog čovjeka u modernom društvu.

S druge strane, cyber prostor, tj. prostor interneta, društvenih mreža i mobilnih informacijsko komunikacijskih aplikacija, vjerojatno je jedino područje ljudskog djelovanja o kojem su djeca i mladi bolje informirani i bolje se njima služe od odraslih. To roditelje stavlja u posebno osjetljiv položaj i zahtijeva preuzimanje novog, vrlo značajnog i izazovnog odgojnog zadatka. Naime, pravila uljudnog i nenasilnog ponašanja koja vrijede kod kuće, u školi ili u parku, vrijede i na internetu. Roditelji su dužni pojasniti djetetu što znači biti nasilnik na internetu i informirati ga o posljedicama takvog oblika nasilja. Uobičajene odgojne postupke koje svaki roditelj provodi s djetetom kako bi mu usadio temeljne vrijednosti nenasilja i pristojnog ponašanja u stvarnom životu treba primijeniti i na cyber prostor. Djeca moraju biti svjesna da je roditeljima važno kako se oni ponašaju na internetu i da roditelji ne odobravaju ili ne umanjuju značaj takvog nasilničkog ponašanja u odnosu na ono koje dijete pokazuje u "stvarnom" životu.

Uz to što su prvi i najvažniji odgajatelji, roditelji su prvi i najvažniji zaštitnici djece na internetu. Bez obzira na generacijski jaz i razliku u poznavanju novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija oni su i dalje najodgovornija bliska odrasla osoba s ključnom ulogom u prevenciji i otkrivanju elektroničkog nasilja. **Elektroničko nasilje se uglavnom događa kad je dijete kod kuće pod nadzorom roditelja. Vi ste prva odrasla osoba koja će imati priliku uočiti nasilje. Upravo zbog toga, roditelji moraju aktivno poraditi na smanjenju generacijskog jaza u poznavanju cyber prostora i uporabi informacijsko-komunikacijskih tehnologija.** U današnje vrijeme kad djeca gotovo više vremena provode u socijalizaciji na internetu, nego u stvarnom kontaktu s vršnjacima, neodgovorno je roditeljsko ponašanje, ignorirati to područje ili smatrati da je to nešto za mlade u čemu roditelji ne trebaju sudjelovati. Važno je biti uz dijete i u tom novom, virtualnom prostoru i pružiti mu podršku kao odgajatelj, pratitelj i zaštitnik. Kad se suoči s nasiljem, dijete treba imati povjerenja u roditelja i obratiti mu se za pomoć, a roditelj treba pravodobno i primjereno reagirati.

No, djeca neće tražiti pomoć od roditelja ako vjeruju da im roditelji, zbog nepoznavanja cyber prostora, ne mogu pomoći niti razumjeti problem. Stoga vam preporučamo da i sami otvorite profil na društvenim mrežama kojima se koristi i vaše dijete. Naime, vjerojatnost da se dijete ili mlada osoba povjeri roditelju tim je veća što je roditelj, iz perspektive djeteta, kompetentniji u snalaženju na internetu i društvenim mrežama. I obrnuto, ukoliko dijete misli da se roditelj nedovoljno dobro služi internetom i da ne razumije što se zapravo događa na društvenim mrežama, manja je vjerojatnost da će ozbiljno shvatiti roditeljski savjet, odnosno, smatrat će da roditelj pretjeruje s brigom i upozorenjima. **Roditelji mogu zamoliti djecu da im pokažu i nauče ih kako funkcioniraju društvene mreže. Dijete će se, kada se nađe u ulozi učitelja osjećati važno i odraslo, a to će stvoriti odličnu priliku za razgovor s djetetom o onome što se na internetu događa.**

Drugi važan razlog zbog kojeg djeca ne razgovaraju s roditeljima je bojazan da će im roditelji zabraniti pristup internetu ili da će u priču uključiti druge ljude i tako pogoršati situaciju. Istraživanja s roditeljima potvrđuju ovu dječju pretpostavku jer roditelji i sami kažu da bi djetetu vjerojatno zabranili pristup internetu. To može samo pogoršati stvari jer poruke neće prestati pristizati samo zato što je kompjutor ili mobitel ugašen, a dijete će se još i više brinuti zamišljajući mogući sadržaj poruka. **Dijete mora imati povjerenja da mu roditelj neće oduzeti elektroničku opremu i ograničiti ili zabraniti pristup internetu, jer se u protivnom neće povjeriti. Ne treba zaboraviti da nasilje ne vrši tehnologija, već ljudi.** Oduzimanjem mobitela problem se neće riješiti, kao što se zabranom odlaska u školu ne bi riješio problem nasilja na školskom igralištu. **Štoviše, pokazalo se da dijete koje je nedovoljno izloženo internetu, zbog nedostatka iskustva postaje još ranjivijim među vršnjacima.**

Razgovarajte s djetetom o onome što ono na internetu radi, a u skladu s djetetovom dobi možete i nadzirati aktivnosti te ograničiti vrijeme provedeno na internetu. Facebook, Twitter i YouTube zahtijevaju da njihovi korisnici imaju navršениh najmanje 13 godina (jer tako propisuje američki zakon). Djeca mlađa od 13 godina često lažu o svojoj dobi i tako ipak otvaraju profil na spomenutim servisima. Kad je u pitanju dijete mlađe školske dobi, preporuča se staviti računalu u dnevnu sobu gdje roditelj može s vremena na vrijeme “baciti pogled” na ekran. Iako je ovo dobra strategija, nikako nije dovoljna jer nije moguće stalno nadzirati dijete i osim toga, internet nije dostupan samo na računalu, nego i na mobitelu, a elektroničko nasilje je moguće vršiti i bez interneta putem SMS poruka. Ukratko, **nije moguće imati potpunu kontrolu. Zato je važno osnažiti dijete kako bi se samo znalo zaštititi, prepoznati nasilje i što je izuzetno važno - kako bi osjećalo da o tome s roditeljem može otvoreno razgovarati.**

Podsjećamo - ono što nije prihvatljivo na igralištu ili ulici nije prihvatljivo ni na internetu! Roditeljska je dužnost dijete podučiti pravilima ponašanja i načinima kako se zaštititi od elektroničkog nasilja i opasnosti na internetu.

Pri izvršavanju ovog novog roditeljskog zadatka, bit ćete uspješniji ako uvijek imate na umu kako su međusobno poštovanje i uvažavanje temelj svakog odnosa - *online* ili *offline*.

Ovim priručnikom želimo vam pomoći u snalaženju u novoj ulozi roditelja *online* odgajatelja.

Sretno!

Udruga roditelja Korak po korak

KVIZ - JE LI VAŠE DIJETE ŽRTVA ILI POČINITELJ?

Dolje navedeni znakovi ukazuju na to da se dijete nalazi u nekom problemu te mogu upućivati na to da je dijete žrtva ili počinitelj elektroničkog nasilja.

- Nagla promjena u načinu korištenja uređaja - dijete iznenada na računalu ili mobitelu provodi značajno više ili značajno manje vremena
- Brisanje korisničkih računa
- Otvaranje više različitih profila na društvenim mrežama
- Raspitivanje o načinima blokiranja drugih korisnika
- Puno novih kontakata na mobitelu ili društvenim mrežama
- Promjena raspoloženja nakon korištenja mobitela ili računala
- Depresija, izjave o besmislenosti života i sl.
- Nisko samopoštovanje
- Promjene u navikama spavanja ili ishrane
- Promjene u ponašanju - upadanje u probleme zbog neprimjerenog ponašanja, upadanje u „loše“ društvo, nasilno ponašanje
- Izbjegavanje razgovora o temi društvenih mreža
- Osamljivanje i povlačenje u sebe, gubitak interesa za aktivnosti koje je ranije voljelo
- Izbjegavanje odlaska u školu, izbjegavanje druženja s vršnjacima
- Zatvaranje kartica ili zaklanjanje monitora kako nitko ne bi mogao vidjeti što se radi na računalu ili mobitelu
- Pokazivanje znakova nervoze ukoliko mu je pristup računalu ili mobitelu onemogućen
- Korištenje računala i mobitela kada ga nitko ne nadzire, primjerice noću

OBLICI I OBILJEŽJA ELEKTRONIČKOG NASILJA

ŠTO JE ELEKTRONIČKO NASILJE ILI CYBERBULLYING?

Elektroničko nasilje je opći pojam za svaku komunikacijsku aktivnost elektroničkom/cyber tehnologijom (internet, mobilni telefon, tablet i sl.) koja se može smatrati štetnom kako za pojedinca, tako i za opće dobro. Uključuje verbalno ili psihičko uznemiravanje od strane pojedinaca ili skupine prema žrtvi koje se ponavlja. Poprima različite forme, poput izrugivanja, uvreda, prijetnji, glasina, ogovaranja, neugodnih komentara ili kleveta. Obilježja elektroničkog nasilja uključuju:

- počinitelj ima namjeru povrijediti žrtvu;
- postoji neravnoteža moći između počinitelja i žrtve. To je kod klasičnog nasilja lako uočiti, ali je teže definirati u svijetu interneta. Dokaz te neravnoteže moći može ležati u činjenici da nasilnik ili nasilnici često ostaju anonimni i imaju veliku moć kad gotovo u trenu imaju pristup široj publici dok objavljuju materijal koji može nekoga osramotiti ili povrijediti;
- postoji element ponavljanja ili kontinuirane prijetnje daljnjom agresijom. Jednokratni komentari ili prijetnje, nazivaju se *flaming* ili *trolling* i ne smatraju se elektroničkim nasiljem. Ipak treba biti oprezan jer u svijetu interneta, jednokratna agresija koja dolazi od strane više korisnika ili istog korisnika i masovno se dijeli s drugima, prerasta u elektroničko nasilje;
- konačno, najočitije obilježje elektroničkog nasilja jest da uključuje uporabu informacijske i komunikacijske tehnologije (mobiteli, računala, tableti i sl.) i, naravno, interneta.

SPOLNO ZLOSTAVLJANJE I UZNEMIRAVANJE

Uključuje slanje neželjenih poruka, komentara ili multimedijalnog materijala čiji je sadržaj seksualne prirode; objavljivanje ili prosljeđivanje intimnih fotografija, ili multimedijalnog materijala bez pristanka osobe koja je na slici; ili širenje glasina koje se odnose na seksualnost žrtve, silovanje, bludne radnje, zadovoljenje pohote pred djecom ili mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba, uključivanje djece u snimanje pornografskog materijala i sudjelovanje u pornografskim predstavama pomoću informacijsko - komunikacijske tehnologije.

UZNEMIRAVANJE I ZASTRAŠIVANJE

- Vrijeđanje porukama (engl. *flaming*) nerijetko je prerastalo u ratovanje tekstom, kojem je bio cilj povrijediti jednu osobu ili cijelu skupinu (Willard, 2007).
- Opetovano slanje poruka obično prerasta u *online* uznemiravanje (engl. *online harassment*) koje Berna i Li (2005) definiraju kao prijeteće radnje kojima je cilj prisiliti nekoga da bude u ponižavajućoj poziciji ili prisilnoj podređenosti, dok počinitelj demonstrira svoju moć i dominaciju.
- *Online* intenzivno uznemiravanje koje uključuje brojne akcije kao što su zastrašivanje i prijetnje, primjerice fizičkim ozljeđivanjem, a što može rezultirati dugotrajnim osjećajem straha, naziva se elektroničko zastrašivanje (engl. *cyberstalking*).

OBJAVLJIVANJE NEISTINA

- Među oblicima elektroničkog nasilja osobito je popularno i rašireno slanje i objavljivanje tračeva ili glasina koje mogu naštetiti ugledu osobe, što se obično naziva elektroničko klevetanje (engl. *cyber denigration*).
- Willard (2007) spominje i druge slične oblike kao što je dezinformiranje (engl. *misinformation*) koje se odnosi se na širenje neistinitih informacija preko e-pošte ili web-stranica te objavljivanje „preuređenih“ fotografije.
- U ovu skupinu može spadati i elektroničko razotkrivanje (engl. *outing*) - koje podrazumijeva otkrivanje tajni, dijeljenje osjetljivih, neugodnih privatnih informacija i fotografija koje su najčešće prikupljene dok su osobe bile u bliskom kontaktu. Svi ovi oblici danas cvjetaju na popularnim društvenim mrežama. Njihov je cilj, žrtvu prikazati u lošem svjetlu, učiniti je neprivačnom, ružnom i sl. i tako joj prouzročiti neugodnosti i bol te naštetiti njezinom ugledu

SPECIFIČNI OBLICI ELEKTRONIČKOG NASILJA

- Kao što u realnom svijetu djecu pogađa odbacivanje od vršnjačke skupine, tako im i u virtualnom svijetu veliku bol nanosi namjerno isključivanje iz *online* grupa, ili brisanje s popisa prijatelja, koje se naziva *online* isključivanje/ostracizam (engl. *exclusion*).
- Osobito ozbiljne, konkretne posljedice u *offline* svijetu, može izazvati krađa identiteta (engl. *impersonation*), krađa lozinki ili lažno predstavljanje, a zatim slanje materijala da se žrtva dovede u opasnost ili da se našteti njezinu ugledu (Willard, 2007). U Hrvatskoj je poznat slučaj djevojke koja je nakon svađe s dečkom uzela njegovu lozinku i ispisala ga sa svih fakulteta na koje se prijavio.
- Relativno nov oblik elektroničkog nasilja, u kojem su žrtve drugi vršnjaci, a nerijetko i profesori, je videosnimanje napada (engl. *happy slapping*). Dok nekoliko učenika najčešće fizički napada žrtvu jedan od njih sve snima (mobitelom, kamerom), a zatim šalje ili objavljuje vidoesnime napada. Iako u izvornom značenju sadržan izraz *happy*, što implicira da se radi o šaljivom videu, obično se iza toga krije više puta ponavljano nasilje. Naime, radi se o kombiniranom obliku nasilja, koje se može dogoditi jednom u realnom svijetu i višestruko ponavljati u virtualnom, a što žrtvu dovodi u osobito neugodnu poziciju (Campbell, 2006).
- U ovu skupinu možemo uvrstiti i sekstiranje (engl. *sexsting*), koje se opisuje kao slanje, primanje i prosljeđivanje golih i polugolih fotografija, videomaterijala i eksplicitnih tekstualnih poruka seksualnog sadržaja korištenjem različitih elektroničkih uređaja, a oni čije se snimke i fotografije na takav način distribuiraju mogu biti javno ismijavani, sramočeni, ali i ucjenjivani (Winkelman i sur., 2014).
- Najnoviji oblik nasilja koje se događa na društvenim mrežama je *fraping* (izvedenica od riječi Facebook i silovanje), a Carrick-Davies (2012) ga opisuje kao nasilni upad „prijatelja“ na nečije mrežne stranice s kojih šalje neugodne poruke drugima kao da to čine vlasnici profila.

Izvor: Bilić, V. (2014). *Correlates and outcomes of cyberbullying and cybervictimization*. U: Orel, M. (ur.) *The new vision of future technologies*. Ljubljana: Eduvision, 71-84.

ŠTO KAŽE STATISTIKA?

Istraživanje Udruge roditelja “Korak po korak” iz 2014. godine u Hrvatskoj pokazalo je da:

- 98% mladih ima pristup internetu;
- 96% ima profil na Facebook-u;
- u prosjeku poznaju svega 30% od ukupnog broja Facebook prijatelja što povećava mogućnost da ih netko seksualno uznemirava i/ili podvodi;
- 82% mladih procjenjuje da se gotovo svim mladima (oba spola) dogodilo da ih je netko vrijeđao;
- 35% mladih kaže da ih je netko seksualno uznemiravao putem interneta;
- 60% srednjoškolaca navodi da roditelji ne nadziru njihove aktivnosti na internetu niti im ograničavaju vrijeme provedeno na internetu;
- 44% srednjoškolaca kaže da roditelji nikada ne razgovaraju s njima o onome što rade na internetu;
- 79% ispitanih roditelja kaže da gotovo nikad ne razgovaraju sa svojim djetetom o onome što ono radi na računalu i internetu;
- 92% ispitanika gotovo nikad ne traži da im dijete pokaže što radi na Facebooku i drugim društvenim mrežama.

Prenosimo i podatke iz Wireless izvješća (2014), provedenog u Ujedinjenoj Kraljevini i rezultate ankete Ditch the label (2013). Iako se rezultati ovih izvješća ne mogu automatski prenijeti na ponašanje mladih u Hrvatskoj, ono svakako ukazuje na glavne trendove u ponašanju mladih na internetu.

KOLIKO ČESTO MLADI DOŽIVLJAVAJU ELEKTRONIČKO NASILJE?

- **7 od 10 mladih iskusilo je elektroničko nasilje;**
- 37% mladih iskusilo je učestalo elektroničko nasilje;
- 20% mladih svakodnevno je iskusilo ekstremno elektroničko nasilje;
- nova istraživanja pokazuju da je rizik jednak i za mlade ženske i muške osobe.

NAJOPASNIJA MJESTA NA INTERNETU Facebook, Twitter i Ask.FM:

- Dva puta je vjerojatnije da će mlada osoba iskusiti nasilje na Facebooku, nego na bilo kojoj drugoj društvenoj mreži;
- **54% mladih korisnika Facebooka, 28% mladih korisnika Twittera i 26% mladih korisnika Ask.FM-a izjavilo je da su iskusili nasilje na tim društvenim mrežama.**

KLJUČNI PODACI O SEXTIRANJU (SEXTING)

- 37% 13 - 25 godišnjaka poslalo je sliku svog nagog tijela (63% svom dečku/curi i 32% nekome tko im se sviđa);
- **30% 15 godišnjaka poslalo je sliku svog nagog tijela najmanje jedanput;**
- 15% 13 i 14 godišnjaka poslalo je sliku svog nagog tijela najmanje jedanput;
- 5% 13 godišnjaka šalje fotografije svog nagog tijela nekoliko puta tjedno;
- **24% poslalo je sliku svog nagog tijela nekome koga poznaju samo online;**
- **24% ima iskustvo dijeljenja fotografija njihovog nagog tijela bez njihovog pristanka;**
- 49% vjeruje kako je to samo bezopasna zabava;
- 16% tvrdi da je to sasvim normalna stvar;
- 13% osjetilo se da je nad njima vršen pritisak da to učine;
- Dva puta je vjerojatnije da će sliku svog nagog tijela više od jednom tjedno slati mlade djevojke, nego dječaci.

ZLOSTAVLJANJE POMOĆU APLIKACIJA NA PAMETNOM TELEFON

- **62% primilo je prijeteće privatne poruke putem aplikacije na pametnom telefonu;**
- 47% primilo je nedobronamjerne komentare na svom profilu;
- 40% primilo je nedobronamjerne komentare na fotografiju;
- 42% primilo je komentare koji se temelje na govoru mržnje (rasističke, homofobne, itd.);
- 28% je iskusilo širenje osobnih podataka bez njihovog pristanka;
- **52% nikad nije prijavilo zlostavljanje koje su iskusili rabeći aplikacije na pametnom telefonu;**
- 26% onih koju su prijavili zlostavljanje imali su osjećaj da ih se nije ozbiljno shvatilo.

POSLEDICE ELEKTRONIČKOG NASILJA NA PONAŠANJE ŽRTAVA

- **Utvrđeno je da elektroničko nasilje ima katastrofične posljedice za samopouzdanje i društveni život čak 69% mladih;**
- 49% je izgubilo osjećaj povjerenja;
- 28% se osvetilo i odgovaralo grubim i nasilnim porukama;
- **24% okrenulo se samoozlijeđivanju;**
- **22% pokušalo je promijeniti svoj izgled kako bi izbjegli daljnje zlostavljanje;**
- 13% prestalo je koristiti aplikaciju na pametnom telefonu.

SAVJETI I UPUTE ZA RODITELJE - ONLINE ODGAJATELJE

POSTAVITE OKVIRNA PRAVILA U DOGOVORU S DJETETOM

Razgovarajte s djetetom i zajednički dogovorite pravila korištenja elektroničkih uređaja te igrice, interneta, društvenih mreža i instant poruka (npr. Viber). Pravila trebaju uzeti u obzir dob djeteta i definirati doba dana kad dijete smije koristiti elektroničke uređaje, ukupno vrijeme koje dijete smije provesti na računalu ili mobitelu, vrste igrice i aplikacija koje će koristiti, te osobe s kojima će komunicirati. Kod mlađe djece preporučljivo je koristiti opcije roditeljskog nadzora i filtriranja sadržaja, ali svakako djecu informirajte o postavkama filtera. Ukoliko dijete koristi e-poštu, ima profil na društvenim mrežama, ili koristi aplikacije za instant poruke, možete dogovoriti mogućnost povremenog zajedničkog pregledavanja djetetovih SMS ili instant poruka. Provjerite koje su najčešće teme razgovara u *chat* sobama koje vaše dijete posjećuje i uvjerite se da nisu namijenjene punoljetnim osobama. No, bez obzira na to, povremeno provjeravajte što se događa u *chat* sobama u kojima boravi vaše dijete jer seksualni predatori koji se lažno predstavljaju kao djeca često koriste takve sobe za mamljenje djece na susret. Ograničite vrijeme koje dijete smije provoditi na *chatu* i pod kojim uvjetima jer *chatanje* lako može prijeći u blagu ovisnost i djetetu oduzeti previše vremena. Isto vrijedi i za *online* igrice koje su također interaktivne i omogućuju djeci komunikaciju s nepoznatim ljudima. Upozorite dijete da lozinku ne dijeli ni sa kime, čak ni sa prijateljima i savjetujte mu da odabere lozinku koja je komplicirana (uključuje velika i mala slova i brojke - nikako ne datum rođenja, ime kućnog ljubimca i sl. što bi netko mogao pogoditi). Ukoliko je dijete mlađe, možete zatražiti da vam povjeri svoju lozinku za pristup e-pošti ili društvenim mrežama. Imajte na umu da će dječja potreba za privatnošću rasti s djetetovim godinama te da će u jednom trenutku pregledavanje djetetove pošte i poruka postati neprimjereno i ući u sferu kršenja prava djeteta na privatnost, a bit će i kontraproduktivno jer će kod djeteta izazivati otpor. Osim toga, ukoliko osjete pritisak na svoju privatnost ili pomisle da ih se špijunira, djeca, a posebno tinejdžeri, izgubit će povjerenje u roditelje te lako pronaći način da od roditelja sakriju ono što ne žele da se zna. Ova situacija može biti jako opasna u slučaju da se dijete ili tinejdžer zaista nađe u problemu jer se zbog narušenog povjerenja neće htjeti obratiti roditelju za pomoć.

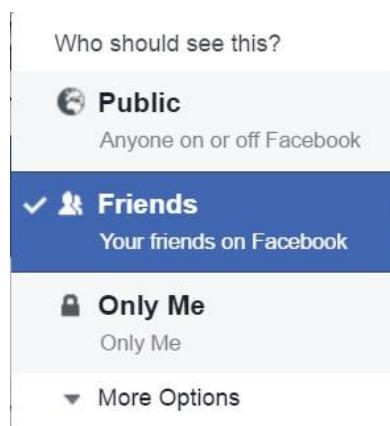
Izgradnja povjerenja između roditelja i djeteta te osjećaj sigurnosti da se u svakom trenutku pa čak i kada misli da je nešto “zabrljalo” može bez straha od kazne obratiti roditelju, najsigurniji je i jedini pouzdani način zaštite djece na internetu.

**Instalirajte na svoj telefon aplikaciju
#DeleteCyberbullying i odigrajte nekoliko
krugova kviza sa svojim djetetom.
Natječite se i učite zajedno!**

ZAŠTITA OSOBNIH PODATAKA

Jedno od osnovnih pravila ponašanja svakako treba biti dogovor o tajnosti osobnih podataka koje ni sa kime na internetu ili putem mobitela ne treba dijeliti. Osobni podaci koje dijete ne smije bez odobrenja roditelja nikome poslati, otkriti ili upisati u e-pošti, chatu, društvenoj mreži, blogu ili web stranici uključuju **puno ime i prezime djeteta te ime i prezime roditelja, kućnu adresu, broj mobitela ili kućnog telefona, datum rođenja, OIB, naziv i adresu škole koje dijete pohađa, lozinke, PIN-ove** i ostale podatke koje bi netko mogao zlorabiti, pomoću njih locirati mjesto stanovanja i kretanja djeteta ili iskoristiti za krađu identiteta. **Korisničko ime** kojim dijete pristupa društvenim mrežama, *online* igrama ili e-pošti neka bude takvo da je iz njega nemoguće otkriti spol ili dob djeteta. Primjerice, neka adresa ne sadržava njegovo pravo ime (iva_ivic@e-posta.hr), nego neki nadimak (via1324@e-posta.hr). Objasnite djetetu neka od nepoznatih osoba ne prihvaća zahtjeve za prijateljstvom i neka im ne daje adresu e-pošte. Savjetujte djetetu neka **postavke privatnosti** na društvenim mrežama definira tako da njegove slike i ostali sadržaj mogu vidjeti samo njegovi prijatelji, a nikako ne svi korisnici društvene mreže. Na Facebooku je moguće ograničiti osobe koje djetetu mogu poslati zahtjev za prijateljstvom na prijatelje od prijatelja. Ovo može donekle poslužiti kao sigurnosni filter, ali samo pod pretpostavkom da prijatelji vašeg djeteta ne prihvaćaju

zahtjeve za prijateljstvom od nepoznatih osoba. Dijete treba razumjeti da nepoznate osobe ne smiju znati gdje ono stanuje, u koju školu ide, u koje doba dana je u školi, a kada je kod kuće, kao ni kada je s obitelji na praznicima. Zabilježeni su slučajevi provala u stanove u vrijeme kada su vlasnici bili na godišnjem odmoru, a otkriveno je da su lopovi putem društvenih mreža došli do informacije o tome da je stan prazan. Osim toga raste i rizik od toga da netko pronađe i pristupi djetetu u stvarnom životu.

OBJAVA SADRŽAJA

Roditeljska je zadaća poučiti djecu da na društvenim mrežama ili putem instant poruka ne objavljuju izjave koje bi nekoga mogle povrijediti i koje mu ne bi bili spremni reći u lice. Također, djecu treba upozoriti da ne objavljuju slike za koje ne bi htjeli da ih netko objavi na panou u školi. Objasnite djetetu da se izjave, fotografije i multimedijalni sadržaj gotovo nikako ne mogu ukloniti s interneta jednom kada su objavljeni. Uputite ih u ozbiljnost i trajnost posljedica njihove "zezancije" jer čak i ako dijete obriše fotografiju ili neki uvredljivi status, nikada ne može znati nije li tu fotografiju netko u međuvremenu preuzeo i hoće li je ubuduće širiti dalje. Kaže se "jednom na internetu - uvijek na internetu", što je vrlo blizu istine jer je internet decentraliziran i nijedna država nema punu kontrolu nad informacijama ili podacima koji se šalju internetom. Podaci koje šaljete u većini slučajeva su smješteni u stranoj državi i uklanjanje vaših podataka može biti vrlo težak pa čak i nemoguć zadatak. U EU, izmijenjena i dopunjena Direktiva o zaštiti osobnih podataka daje vam "pravo na zaborav" putem slanja zahtjeva pretraživačima da uklone vaše ime iz tražilice. To ipak ne znači da će podaci biti izbrisani, to samo znači da ih se neće moći pronaći korištenjem određene tražilice poput Googlea ili Binga. Način na koji je internet oblikovan također znači da nitko ne može biti 100% siguran da će ostati anoniman. Policija, uz sudski nalog, može istraživati i identificirati korisnike koji krše zakon na internetu, uključujući i djela elektroničkog nasilja, kršenje autorskih prava, krađa identiteta itd. Mnogo je načina na koje se može otkriti tko stoji iza nekog posta. Internetske stranice bilježe IP adrese*, a ISP** također bilježi i čuva neke podatke koji se prenose putem vaše internet veze.

* IP (internet protokol) svakom uređaju spojenom na mrežu dodjeljuje jedinstveni broj (slično poštanskoj kućnoj adresi) kako bi podaci koji se šalju i primaju mogli naći svoje odredište.

** ISP (Internet Service Provider) je organizacija ili tvrtka koja pruža uslugu pristupa korištenja ili sudjelovanja u internetu.

KRAĐA IDENTITETA I ŠTETNI PROGRAMI

Objasnite djetetu što je to krađa identiteta (*phishing*, od eng. *fishing*= *pecanje*) i neka ne nasjeda na poruke koje obećaju novi laptop ili dobitak na lutriji svakome tko utipka svoj broj mobitela, lozinku e-pošte ili kućnu adresu u *online* formular. *Phishing* je posebno lukav način krađe identiteta jer namami korisnika da sam oda svoje privatne podatke, a djeca su zbog svojeg neiskustva i naivnosti posebno ranjive žrtve. Svrha *phishinga* je doći do podatka različitih korisnika interneta koji će im, primjerice, omogućiti pristup nečijem bankovnom ili PayPal računu. Upozorite dijete neka pazi što upisuje u

online obrasce. Iako ima mnogo web stranica koje traže da se korisnici registriraju svojom adresom e-pošte ili putem Facebook profila, **ni jedna sigurna stranica ne traži lozinku za pristup e-pošti ili Facebook profilu**. Ukoliko neki obrazac zatraži lozinku vjerojatno je riječ o pokušaju prevare, odnosno krađi osobnih podataka - *phishingu*.

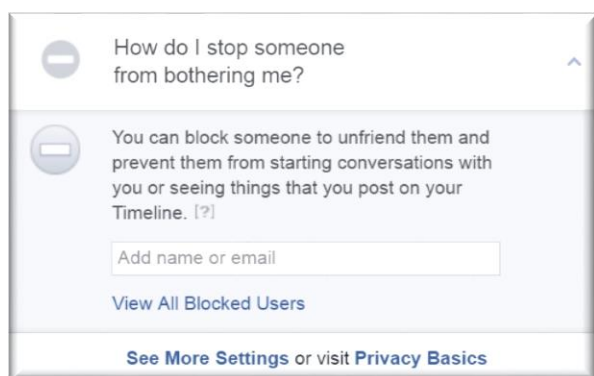
Mnogi maliciozni programi (virus, trojan, spyware) skrivaju se iza naizgled bezopasnih programa, često iza privlačnih audiovizualnih materijala. Dobar antivirusni program upozorit će i blokirati takav sadržaj, ali ipak objasnite djetetu neka ne preuzima nikakve aplikacije, dokumente niti ne instalira nikakve programe prije nego što je s vama provjerilo o čemu se radi i jesu li oni sigurni za vaše računalo. Ukoliko dijete na računalu koristi zaseban korisnički račun, opcija instalacije novih programa bit će onemogućena.

MOBITELI

Potreban je oprez vezano uz reklamne poruke i nagradne igre koje se pojavljuju na mobilnim internetskim stranicama. Pažljivo pročitajte opće uvjete korištenja i na cijenu pojedinačne promotivne SMS poruke. Djetetu objasnite neka svoj telefonski broj ne upisuje u internetske obrasce, na anketne upitnike ili na formulare za različite nagradne igre. Što se tiče poziva prema brojevima s posebnim tarifama (060, 061 itd.), provjerite je li moguće je od pružatelja usluge mobilne telefonije zatražiti blokadu pristupa tim brojevima. Uznemiravanje je moguće vršiti i putem bluetootha, stoga ga je najbolje isključiti. Kao i na računalu, ne treba otvarati privitke nepoznatih pošiljatelja ili instalirati aplikacije nepoznatog porijekla jer to može biti izvor zaraze štetnim softverom. Ukoliko je potrebno, možete i na mobitel instalirati antivirusni program.

ELEKTRONIČKO NASILJE ILI CYBERBULLYING

Nikako ne treba podcjenjivati opasnost od elektroničkog nasilja. Razgovarajte s djetetom o onome što radi na internetu i mobitelu. Elektroničko nasilje se najčešće odvija putem aplikacija za instant poruke i putem društvenih mreža jer ove aplikacije i servisi omogućuju brzu izmjenu velikog broja poruka u realnom vremenu, za razliku od primjerice e-pošte, koja se odvija sporije. Objasnite djetetu da na internetu vrijede ista pravila kao i u stvarnom životu te da je ono što je nepristojno i ružno u stvarnosti, nepristojno i ružno i na internetu. Ukoliko posumnjate da dijete trpi elektroničko nasilje, otvoreno s njim razgovarajte i pokušajte doznati što se događa. Ostanite mirni i saslušajte sve što Vam dijete govori. Ne osuđujte ga već mu stavite do znanja da ste uz njega te ćete mu pomoći i zaštititi ga od daljnjeg zlostavljanja. Recite djetetu neka nikako **ne uzvraća** istom mjerom jer time samo pogoršava situaciju, nego **neka blokira osobu** koja ga vrijeđa.

Primljene **poruke ili slike** treba **sačuvati kao dokaz**. Budući da se elektroničko nasilje ne događa licem lice, nema fizičkog kontakta i ne ostavlja vidljive tragove (poput modrica) teže ga je uočiti, ali i dokazati - zato je važno da žrtva ne obriše poruke koje je dobila. **Razgovarajte** sa školskim psihologom ili pedagogom te s učiteljicom ukoliko nasilje vrše druga djeca iz razreda ili škole. Škola je, prema zakonu, obavezna postupiti u skladu s

Protokolom o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima te će obavijestiti centar za socijalnu skrb i policiju. Uznemiravanje možete prijaviti i službi za korisnike pružatelja usluge (mobilni operater ili pružatelj Internet usluge). Možete se obratiti i Hrabrom telefonu, UR Korak po korak, ili nekom drugom savjetovalištu za djecu i mlade. Ukoliko smatrate da se radi o ozbiljnim prijetnjama, obavijestite policiju. Nemojte djetetu zabraniti korištenje interneta ili mobitela jer ćete time samo pogoršati situaciju - dijete će znati da poruke i komentari svejedno stižu, iako ih ono ne vidi te će još više brinuti i zamišljati moguće komentare na Facebooku ili nekoj drugoj društvenoj mreži. Imajte razumijevanja za važnost koju dijete pridaje internetu i društvenim mrežama. Među današnjom djecom i mladima, instant poruke, društvene mreže i internet važan su oblik komunikacije i socijalizacije. Uskraćivanjem interneta dodatno ćete viktimizirati i izolirati dijete, slično kao i da ste mu zabranili odlazak u park ili kino. Igraće konzole također omogućuju pristup internetu i komunikaciji s različitim osobama. Pravila razmjene informacija i rizik od nasilja na igraćim konzolama ista su kao i na drugim online servisima. *Online* igre često podrazumijevaju igranje uloga i uključuju nasilno ponašanje. Igrajući ovakve igre djeca često bivaju uvučena u nasilno ponašanje koje doživljavaju kao sastavni dio igre i ne shvaćajući ozbiljnost svojih postupaka. Jedan dio igrača/gamera (djece, ali često i odraslih) svjesno zloupotrebljava igre za vršenje elektroničkog nasilja koje izlazi iz parametara igre, a koje uključuje slanje uvredljivih poruka drugim igračima pa tako i djeci. Ukoliko Vaše dijete trpi nasilje, najbolje je blokirati nasilnika i prijaviti ga. Online igre imaju opciju prijave neprimjerenog ponašanja.

SPOLNO UZNEMIRAVANJE I ZLOSTAVLJANJE

Prisutnost djece na Internetu i redovita uporaba informacijsko komunikacijskih tehnologija povećava rizik od toga da djeca postanu žrtve zlostavljača koji će se lažno predstavljati kao njihovi vršnjaci ili će ih na druge načine uvjeriti da snime fotografije ili video materijal i pošalju ga svojim novim "prijateljima". Djeca i maloljetnici tako mogu i bez svog znanja sudjelovati u snimanju dječje pornografije ili uporabom video chata (Skype, Viber i sl.) i u prikazivanju pornografskih predstava. Konvencija o kibernetičkom kriminalu Vijeća Europe koja navodi obvezu zaštite djece od takvih kaznenih djela uvrštena je u zakonodavstvo RH putem Zakona o potvrđivanju konvencije o kibernetičkom kriminalu, a odredbe Konvencije prenesene su u Kazneni zakon RH.

Svrha ovog teksta nije zastrašivanje roditelja ili djece niti nam je želja predstaviti internet kao opasno i pogubno mjesto. Internet nudi gomilu sadržaja, od kojih je većina bezopasna i često korisna, ali isto tako, nudi i priliku zlonamjernim pojedincima i kriminalcima pa nažalost i pedofilima da namame dijete.

Naglasite djetetu da ne postoji način da provjeri stvarni identitet osobe s kojom se dopisuje putem *chata*, društvenih mreža ili putem online igrice. **Važno je da dijete nepoznatim osobama nikada ne odaje svoje privatne podatke, ne šalje fotografije, a iznad svega, neka se nikada ne sastaje sa osobom koju je upoznao na internetu.** Upozorite dijete neka ne prima nikakve darove od nepoznatih osoba, primjerice kodove za nadoplatu računa putem bona, a ako je i prihvatilo takav poklon, neka ne obavlja za tu osobu protuusluge, pogotovo neka ne šalje fotografije, brojeve telefona svojih prijatelja i slične podatke. Dogovorite se s djetetom da ukoliko se osjeća nesigurno oko komunikacije s bilo kojom osobom na internetu ili putem mobitela neka vam se svakako obrati za pomoć. Važno je da dijete zna da ćete mu pomoći čak i ako je prekršilo neka pravila iz vašeg dogovora i poslalo fotografiju ili se čak našlo s nepoznatom osobom, iako ste mu već ranije rekli da to ne smije. Ukoliko

sumnjate da netko seksualno uznemirava ili zlostavlja dijete, svakako o tome obavijestite policiju.

Objasnite djetetu da je seksualno uznemiravanje i zlostavljanje protuzakonito te da žrtva nikada nije kriva za ono što se dogodilo. Čak i ako je dijete nekome poslalo fotografiju na kojoj je oskudno odjeveno, ili je bez odjeće, ta osoba nije imala pravo fotografiju javno objaviti. Redovito razgovarajte s djetetom o onome što se događa na internetu i ukoliko sumnjate da trpi zlostavljanje, saslušajte ga bez osuđivanja, vjerujte onome što vam govori i potražite pomoć psihologa, a slučaj prijavite policiji. Ukoliko se roditelj ne osjeća da može otvoreno razgovarati o temi spolnosti, a posebno spolnog uznemiravanja i nasilja, ako osjeća da ne može odgovoriti na brojna pitanja najbolje je potražiti stručnu pomoć (npr. školski psiholog, pedagog) kako bi se na taj način osigurali najbolji interesi djeteta te kako bi se djetetu omogućio pristup potrebnim i razvojno primjerenim informacijama o temi spolnosti, osobnih granica i sigurnosti.

RAČUNALNE IGRE

Sadržaj mnogih igara nije namijenjen maloj djeci. U svijetu postoji mnogo standardiziranih sustava rangiranja računalnih igara. U EU je najpoznatiji PEGI sustav (Pan European Game Information). PEGI sustav

sadrži informacije namijenjene prvenstveno roditeljima i skrbnicima o tome koliko je sadržaj igre primjeren djeci s obzirom na njihovu dob, pri čemu u obzir ne uzima složenost igre, već eventualnu eksplicitnost, neprimjernost i štetnost sadržaja.

Osim PEGI sustava, na tržištu se često može susresti i ESRB sustav (Entertainment Software Rating Bord - američko tijelo koje klasificira igre) koji također ističe dob korisnika kojemu je igra namijenjena i opisuje sadržaj igre. Prije kupnje igre, provjerite oznaku i preporuku s obzirom na dob djeteta. Ukoliko odlučite djetetu kupiti igru koja je namijenjena djeci malo starijoj od vašeg, budite prisutni dok se dijete igra i pratite njegove reakcije.

VRIJEME PROVEDENO NA INTERNETU I IGRAČIM KONZOLAMA

Dogovorite s djetetom vrijeme koje ono smije dnevno provoditi na internetu i PC igrama. Komunikacija putem chat-a, instant poruka te igranje PC igrica često prerasta u blagu ovisnost i oduzima djeci puno vremena. Istovremeno, ove aktivnosti jesu oblik druženja s vršnjacima i normalno je da djeca za njih pokazuju interes. Objasnite djetetu da internet i PC igre ne smiju ometati njegove školske obaveze ili hobije i sportske ili umjetničke aktivnosti. Postavite jasna pravila i ograničenja vezano uz korištenje interneta noću i tijekom nastave. Ukoliko mislite da dijete previše vremena provodi na internetu ili igrajući PC igre te brinete postaje li možda ovisno o igrama i internetu, pokušajte potaknuti djecu da se češće druže u fizičkoj nego u virtualnoj stvarnosti. Djeca uče po modelu i pokazivat će više interesa za one aktivnosti u kojima uživaju i njihovi roditelji. Organizirajte obiteljske izlete u prirodu, posjetite zajedno muzej ili igrajte s djecom društvenu igru koja ne uključuje elektroničku opremu. Pokažite djeci da je moguće zabaviti se i bez elektroničke opreme.

UPUTITE DJECU U OSNOVE SIGURNOSTI NA INTERNETU

Možete sastaviti "ugovor" koji će potpisati i roditelji i dijete, a koji će sadržavati pravila ponašanja i za dijete i za roditelja i dozvoljeno vrijeme koje dijete smije provesti na internetu. Ugovor možete zalijepiti na zid iznad računala. Neka dijete sudjeluje u sastavljanju ugovora i pisanju pravila jer će ih se radije pridržavati ako je sudjelovalo u njihovom kreiranju. Važno je da pravila budu realna i jasna te da ih se dosljedno pridržavate. [Ovdje](#) i [ovdje](#) možete preuzeti dva primjerka ugovora, a preporučamo da zajedno s djetetom izradite vlastiti ugovor.

ŠTO UČINITI AKO JE VAŠE DIJETE POČINITELJ ELEKTRONIČKOG NASILJA?

Roditeljima nije lako prihvatiti mogućnost da je njihovo dijete počinitelj elektroničkog nasilja. Koliko vam se god ponašanje djeteta činilo bezazlenim i prirodnim s obzirom na njegovu dob, opasno je zanemariti upozorenja o zlostavljanju jer je moguće da su šale jednog djeteta, jako povrijedile drugo dijete. Potrebno je puno hrabrosti kako bi se priznalo da dijete ima problem i još više snage, strpljenja i razumijevanja kako bi mu se pomoglo da promijeni svoje ponašanje. Ima više razloga iz kojih se dijete počinje nasilno ponašati - razlog može biti osveta ili jednostavno zabava i nedostatak svijesti o tome koliko se boli i štete nanosi drugoj osobi. **Većina tinejdžera koji su izvršili elektroničko nasilje nije svjesno toga da se njihovo ponašanje može smatrati nasiljem te kažu da nisu imali namjeru povrijediti drugu osobu.** S druge strane, moguće je da je agresivno ponašanje prema drugima posljedica stresa, problema u školi ili možda netko vrijeđa i zlostavlja njih? Porazgovarajte s djetetom otvoreno. Recite da ste od škole ili drugih roditelja dobili informaciju o tome da se ono ponašalo agresivno. Doznajte što se točno događalo i koje je uređaje, aplikacije ili društvene mreže dijete koristilo. **Nemojte prijetiti, osuđivati i vrijeđati dijete. Ukoliko se dijete bude osjećalo napadnutim i poniženim, moglo bi se u ljutnji početi ponašati još agresivnije prema okolini.** Nemojte zaboraviti da problem nije u djetetu, već je pogrešno njegovo ponašanje. Objasnite mu da ga volite bez obzira na sve, no da je njegovo ponašanje krivo i treba prestati. Razgovarajte s djetetom o tome kako se osjećaju druga djeca kada ih se zadirkuje i pomognite djetetu da shvati kako posljedice elektroničkog nasilja mogu biti ozbiljne. Pogotovo kada je riječ o maloj djeci, moguće je da zaista nisu svjesna koliko je njihovo ponašanje štetno za drugu osobu. Mirno objasnite djetetu da svako zlostavljanje, bilo fizičko ili verbalno, uzrokuje bol drugoj osobi. Pomognite djetetu da razvije suosjećanje i da pokuša zamisliti kako bi se ono osjećalo ukoliko bi bilo izloženo nasilju. Objasnite im da je zadirkivanje, udaranje, naguravanje i širenje glasina pogrešno i neprihvatljivo ponašanje te da nitko ne zaslužuje da ga se zlostavlja. Pomognite mu da nauči rješavati sukobe s vršnjacima na asertivan način te neka ne produbljuje sukob. Neka vaše dijete zna da vam se uvijek može obratiti i s vama razgovarati o svemu što se u njegovom životu i interakciji s vršnjacima (*offline* ili *online*). Ponudite djetetu pomoć pri promjeni i ispravljanju ponašanja. Neka dijete predloži način na kako će najlakše prestati sa zlostavljanjem, odnosno, što se mora promijeniti u njihovoj okolini kako bi oni promijenili svoje ponašanje. Nakon razgovora

s djetetom, porazgovarajte i s učiteljem/icom ili nekom drugom stručnom osobom u školi i saslušajte njihovu stranu priče. Stavite im do znanja da ste spremni surađivati sa školom kako bi vaše dijete prestalo sa zlostavljanjem i informirajte ih o obiteljskim okolnostima u kojima se trenutno nalazite, a koje su možda teške za dijete. Moguće je da će vašem djetetu biti potrebno dodatno savjetovanje sa stručnjakom koje će mu pomoći da promijeni svoje ponašanje, prihvati odgovornost za svoje postupke i osvijesti njihove posljedice.

KORISTITE TEHNOLOGIJU, MOŽE VAM PUNO POMOĆI!

Kada govorimo o postavljanju tehničke zaštite, odnosno instalaciji softvera i podešavanju konfiguracije filtera računalnog softvera, treba znati kako ni jedan filter nije 100% siguran te da djeca, a pogotovo tinejdžeri, mogu ukloniti ili promijeniti konfiguraciju filtera. Što je dijete starije, to će filteri biti manje učinkoviti te će otvoren razgovor o sigurnosti i pravilima ponašanja na internetu biti sve važniji. Filteri su najkorisniji kada su u pitanju mlađa djeca koja bi mogla slučajno utipkati krivu riječ ili kliknuti na poveznicu koja otvara stranicu sa sadržajem koji za njih može biti uznemirujući ili zastrašujući. Kada se radi o PC-u, moguće je, i svakako preporučljivo, staviti računalo u zajedničku prostoriju i nadgledati dijete za vrijeme surfanja te ograničiti vrijeme koje dijete smije provoditi na računalu. Situacija je složenija kada su u pitanju mobiteli jer ih djeca često koriste bez nadzora odraslih, stoga je dobro ograničiti vrijeme korištenja mobitela kao i, u skladu sa djetetovom dobi, ograničiti korištenje određenih aplikacija, primjerice društvenih mreža i instant poruka koje su najčešći medij za provođenje elektroničkog nasilja. Dalje u tekstu opisujemo više različitih mogućnosti postavljanja roditeljskog nadzora, no kao najjednostavnije, ali i najučinkovitije, ističemo izradu zasebnog korisničkog računa za dijete na računalu i uključivanje opcije sigurnog pretraživanja na tražilicama i servisima poput Youtuba.

KREIRAJTE POSEBAN KORISNIČKI RAČUN ZA DIJETE I ZAŠTITITE PRISTUP GLAVNOM RAČUNU LOZINKOM

Na računalu koje dijete koristi kreirajte odvojene korisničke račune za roditelje (s ovlastima administratora) i za djecu (s ovlastima standardnog korisnika ili djeteta). Ovo možete učiniti otvaranjem upravljačke ploče (*control panel*) te pod *korisnički računi* (*user accounts*) odaberite *odaberi novog korisnika* (*add a new user*) te kreirajte novog korisnika koji će imati status standardnog korisnika ili djeteta (*child account*).

Važno je korisnički račun roditelja (administratora) zaštititi lozinkom kako nitko drugi ne bi mogao ući i mijenjati postavke korisničkog računa za dijete. Opcija instalacije novih softvera (npr. igara ili programa za chat itd.) bit će automatski onemogućena u korisničkom računu djeteta, odnosno, bit će potrebno dopuštenje administratora (roditelja). U postavkama računa za dijete, uključite opciju roditeljskog nadzora (*parental controls*) i postavite željena ograničenja. Moguće je ograničiti vrijeme koje dijete smije provoditi na računalu, definirati karakteristike igara koje dijete smije igrati (u skladu sa službenim sustavom rangiranja računalnih igara) kao i programe koje smije koristiti. Ukoliko želite dodatne opcije roditeljskog nadzora, možete instalirati programe za filtriranje, ili podesiti postavke preglednika i tražilica, o čemu možete pročitati u nastavku.

RODITELJSKI NADZOR I FILTRIRANJE

Na tržištu postoje programi posebno dizajnirani za filtriranje sadržaja, a često ih nude proizvođači antivirusnih programa. Neki od **programa filtriranja i roditeljskog nadzora** su besplatni (npr. [Qustodio](#), [Eset Parental Control for Android](#)), a neki se naplaćuju (npr. [Net Nanny](#)). Ove programe je potrebno instalirati na uređaj koji dijete koristi, a omogućuju jedinstvenu konfiguraciju i daljinski pristup praćenju i za računalo i za mobitele. Pristup konfiguraciji filtera treba biti omogućen samo odraslima i zaštićen lozinkom. Nakon što ste podesili alate, nemojte se zaboraviti odjaviti iz upravljačkog sučelja alata za filtriranje kako dijete ne bi moglo mijenjati postavke. Ovi programi omogućuju detaljno praćenje djetetovih aktivnosti (popis web adresa koje je dijete posjećivao, aplikacija koje je dijete koristilo, čak imena osoba s kojima se dijete dopisivalo putem SMS poruka) što može povrijediti pravo djeteta na privatnost. **Prilikom aktivacije alata za filtriranje, razgovarajte s djetetom o tome kakav filter želite postaviti umjesto da to učinite u tajnosti.** Prilikom blokiranja web stranice neki filteri nude djeci opciju da od roditelja zatraže dopuštenje za deaktivaciju blokade stranice. Ova opcija može biti korisna kako biste sačuvali otvorenu komunikaciju s djetetom i kako povisili učinkovitost filtera (ponekad se dogodi da sigurne stranice greškom budu blokirane), međutim, u tom slučaju treba redovito pregledavati i reagirati na zahtjeve koje dijete šalje. Ne odgovaranje na zahtjeve može biti frustrirajuće za dijete.

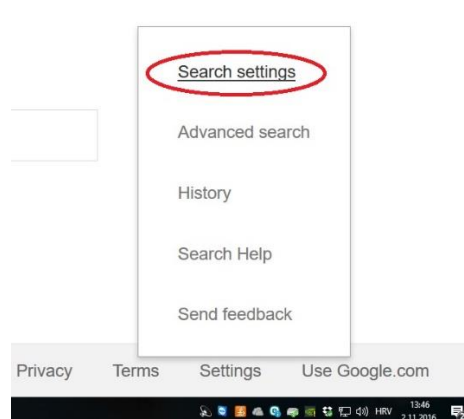
Ukoliko mislite da je vaše dijete premlado za društvene mreže ili aplikacije za instant poruke, možete podesiti filtere tako da blokiraju pristup tim aplikacijama. Međutim, ukoliko djetetu dopustite njihovo korištenje, ovim alatima nećete moći filtrirati eventualno štetan sadržaj interakcija (uvrede, sekstiranje i sl). Većina ovih programa nudi opcije podešavanja i mogućnost kreiranja nekoliko različitih korisničkih računa na istom uređaju. Ukoliko imate više djece, moguće je kreirati različite korisničke račune za svako dijete u skladu s njegovim ili njezinim potrebama i dobi. Kako biste provjerili radi li alat ispravno, upišite u Google alat za pretraživanje neku ključnu riječ, primjerice *pornografija* ili *porn* (ne u prisutnosti djeteta). Kada pokušate otvoriti sadržaj koji sadržava takvu ključnu riječ, stranica bi trebala biti blokirana. Svakako provjerite i je li sadržaj blokirana kada se pretražuje pod *slike* (*images*). Ukoliko nije, potrebno je dodatno podesiti postavke. Programi za postavljanje roditeljskog nadzora, nažalost, ne uspijevaju uvijek učinkovito blokirati neprimjeren sadržaj, stoga preporučamo podešavanje postavki preglednika (npr. Google Chrome) i, što je još važnije, **tražilica** (Google, Yahoo, Bing) na način da filtriraju i blokiraju sadržaj za odrasle. **Postavke je potrebno posebno podesiti na svim uređajima kojima se dijete služi.**

POSTAVKE TRAZILICA

Ukoliko ste na računalu kreirali poseban korisnički račun za dijete i postavili opcije roditeljskog nadzora, Internet explorer bi automatski trebao uključiti opcije sigurnog pretraživanja za tražilicu Bing (svakako provjerite radi li), a za ostale je tražilice potrebno posebno podesiti postavke sigurnog pretraživanja. Moguće je, i vrlo jednostavno, u samo nekoliko koraka, podesiti postavke najčešće korištenih tražilica kao što su Google, Bing ili Yahoo.

Opcija sigurnog pretraživanja učinkovito će blokirati sadržaj koji može biti zastrašujući ili uznemirujući za djecu, a pritom će prikazivati relevantan sadržaj i omogućiti djeci pristup informacijama i slobodno istraživanje širokog spektra tema potrebnih za igru i učenje. Ovo je učinkovit način zaštite male djece od neprimjerenog sadržaja. Starija djeca mogu zaobići roditeljski nadzor, ali što su djeca starija, to je manje sadržaja za njih i štetno.

Primjer za Google: otvorite google tražilicu na www.google.hr. U desnom donjem uglu kliknite na *postavke* (*settings*) i u otvorenom prozoru odaberite *postavke pretraživanja* (*search settings*).

Uključite opciju *sigurnog pretraživanja* (*turn on safesearch*) i *zaključajte je* (*lock safesearch*) vašom adresom e-pošte.

Ukoliko je opcija sigurnog pretraživanja uspješno aktivirana, u desnom uglu tražilice prikazivat će se krugovi u različitim bojama.

Search Settings

Search results

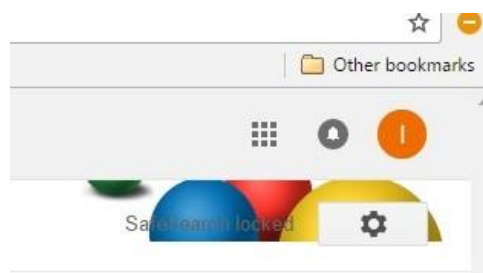
Languages

Help

SafeSearch Filters

SafeSearch can help you block inappropriate or SafeSearch filter isn't 100% accurate, but it help

Turn on SafeSearch [Lock SafeSearch](#)

Ne zaboravite da čak i ako ste uključili postavke sigurnog pretraživanja na vašoj zadanoj tražilici, dijete preko te tražilice, može otvarati druge tražilice. Primjerice, ako je Yahoo vaša zadana tražilica, dijete može u Yahoo tražilicu utipkati riječ Google ili Bing i doći do tih tražilica. Stoga je potrebno postavke sigurnog pretraživanja uključiti i na drugim tražilicama.

Postoje i tražilice namijenjene djeci čije postavke filtriraju i blokiraju sadržaj za odrasle, primjerice [Ask for kids](#), [Kidz Search](#), [Dib Dab Du](#) i sl. Nažalost, ove tražilice nisu prilagođene hrvatskom govornom području i prilikom pretraživanja pojmova na hrvatskom jeziku nude vrlo malo relevantnih rezultata.

POSTAVKE PREGLEDNIKA

Na nekim preglednicima, primjerice na Google Chromu je moguće kreirati nadziranog korisnika (*supervised user*) te definirati koje web stranice korisnik smije pretraživati, odnosno, definirati popis zabranjenih web adresa, pa čak i tražilica. Postoji i opcija kreiranja popisa dopuštenih stranica (tzv. bijela lista), što znači da će Chrome blokirati sve ono što nije na tom popisu, ali to može dovesti do preuskog ograničavanja djetetovih aktivnosti na internetu. Ovo omogućuje roditelju i pregledavanje djetetove povijesti pretraživanja što može narušiti djetetovo pravo na privatnost. Roditelj treba zaključati svoj profil prije nego što korištenje računala prepusti djetetu. Iako ova opcija nudi određene mogućnosti zaštite i kontrole, svakako, uz ovo, preporučamo uključivanje opcije sigurnog pretraživanja na tražilicama jer preglednik sam po sebi neće blokirati neprimjeren sadržaj.

Primjer za Chrome: U desnom gornjem uglu otvorite upravljačko sučelje. Kliknite na *postavke (settings)* te se prijavite u Chrome (*Sign in to Chrome*). Prijavite se sa vlastitom adresom elektroničke pošte. Unutar upravljačkog sučelja postavki, pod opcijom *Osobe (People)* pojavit će se Vaše korisničko ime. Ispod opcije *osobe*, uklonite kvačice ispred opcije *omogući pretraživanje kao gost (enable guest browsing)* i ispred opcije *omogućite svakome da doda osobu u Chrome (Let anyone add a person to chrome)*. Kliknite na gumb *dodaj korisnika (add user)* i dodajte novog korisnika. Vratite se u postavke unutar Vašeg korisničkog računa i kliknite na poveznicu *Supervised user dashboard*. Kliknite na profil nadziranog korisnika te definirajte web adrese i domene koje korisnik smije, odnosno ne smije pretraživati. Moguće je i definirati koje tražilice dijete smije koristiti (Google, Yahoo, Bing). Prije nego korištenje računala prepustite djetetu, svakako se odjavite iz svojeg računa i zaključajte profil. Ponovnom prijavom u Vaš profil, moći ćete pregledati web adrese koje je dijete pregledavalo.

ELEKTRONIČKA POŠTA

Budući da servisi koji omogućuju otvaranje računa **elektroničke pošte** prilagođene djeci (npr. Kidsemail.org, Zoo Buh, i sl.) i koji filtriraju i po potrebi cenzuriraju neprimjeren sadržaj nisu besplatni i nisu dostupni za hrvatsko govorno područje preporučamo podešavanje filtera standardnih servisa elektroničke pošte (npr. Gmail). Većina pružatelja usluge e-pošte ima antispam filtere, ali ponekad se spam ipak „provuče“. Objasnite djetetu što je spam*, i upozorite ga neka ne vjeruje obećanjima o dobitku na lutriji ako samo utipka osobne podatke u online obrazac pa čak i ako izgleda da je e-pošta stigla od poznatog i pouzdanog pošiljatelja. Filtere je moguće podesiti tako da propuštaju odnosno blokiraju e-poštu od određenih pošiljatelja, i/ili da blokiraju e-poštu koja primjerice sadrži privitak. Moguće je podesiti postavke tako da se sva dolazna pošta prosljeđuje roditelju. Ovo narušava djetetovo pravo na privatnost, međutim, ako se roditelj ipak odluči za ovu opciju, važno je s djetetom razgovarati o tome zašto i kako su postavke definirane te dobiti djetetov pristanak na takve postavke kako ih ne bi uklonilo.

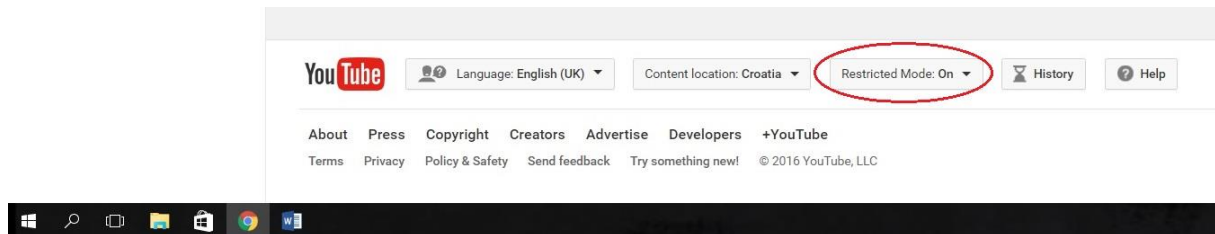
* O spamu i scamu možete više pročitati u dodatku 1 ovog priručnika.

APLIKACIJE I SERVISI

GooglePlay aplikacija omogućuje postavljanje roditeljskog nadzora (unutar postavki/settings) na uređaju koji dijete koristi čime se može reducirati rizik od toga da će dijete preuzeti aplikaciju koja nije razvojno primjerena. Opcija roditeljskog nadzora autorizira se PIN-om koji bira roditelj.

Ukoliko dijete koristi iPhone, moguće je u postavkama uređaja instalaciju aplikacija onemogućiti postavljanjem PIN-a koji zna samo roditelj.

Youtube - moguće je regulirati postavke uključivanjem *restricted mode* - on. Kako bi se to učinilo, potrebno je registrirati se na Youtube - registracija je besplatna. Na dnu prozora će se pojaviti alatna traka i opcija za uključivanje *restricted mode*. Kako ni jedan filter nije 100% pouzdan, ipak je potrebno nadzirati dijete dok pretražuje video sadržaj, pogotovo kada je riječ o maloj djeci. Svakako provjerite jeste li prijavljeni u Youtube i je li opcija *restricted mode* uključena prije nego što djetetu prepustite da samo bira video sadržaj.

Što se tiče **mobitela**, postoji niz besplatnih aplikacija za mobitele koji omogućuju ograničavanje vremena koje dijete provodi na mobitelu ili pojedinim aplikacijama kao i pregled aplikacija koje dijete koristi. Mnoge od ovih aplikacija narušavaju djetetovo pravo na privatnost i što je dijete starije, manje su primjerene.

[Dinner time](#) Aplikacijom se upravlja putem roditeljevog mobitela koji može biti Android, ili iPhone, a djetetov mobitel mora biti Android. Moguće je u bilo kojem trenutku uključiti pauzu od korištenja uređaja; ograničiti ukupno vrijeme koje dijete može provesti koristeći uređaj ili određene aplikacije i to različito za radni dan, odnosno za vikend; moguće je ograničiti, ili potpuno blokirati (osim alarma za buđenje) korištenje aplikacije tijekom noći, tijekom vremena za učenje ili objeda. Osim toga, aplikacija nudi i opciju praćenja djetetovih aktivnosti na uređaju. Ova aplikacija može izazvati osjećaj frustracije kod djeteta ukoliko pretjerano rigidno definirate postavke, pogotovo zato jer se pauza uključuje u definirano vrijeme bez prethodnog upozorenja i može naglo prekinuti dijete usred neke aktivnosti. Svakako razgovarajte s djetetom prije nego instalirate aplikaciju i zajedno dogovorite pravila korištenja uređaja.

[Kids Place](#) Aplikacija koje stvara sučelje za dijete i omogućuje sortiranje aplikacija koje dijete smije koristiti na mobitelu. Onemogućuje preuzimanje novih aplikacija, korištenje telefonskih poziva, SMS poruka i ostalih radnji koje mogu izazvati trošak. Za izlazak iz Kids Place aplikacije i ulazak u roditeljsko sučelje potreban je PIN koji roditelj sam bira. Prikladno je za mlađu djecu.

[Minor Monitor](#) je besplatni alat koji omogućuje nadgledanje djetetovih aktivnosti na Facebooku. Dizajniran tako da prepozna neprimjerene i potencijalno uvredljive komentare ili seksualne konotacije. Registracija je besplatna, nije potrebna instalacija softvera. Softveri za praćenje drugih društvenih mreža, na žalost nisu besplatni: [Web watcher](#), [Spy Agent](#), [Sector Pro](#), [eBlaster](#).

Alati za filtriranje sadržaja mogu vam pomoći zaštititi dijete, ali ih treba shvatiti samo kao dio rješenja, odnosno kao nadopunu drugim metodama osiguravanja sigurnosti djece na

internetu budući da procesi filtriranja nisu dovoljno učinkoviti, a istovremeno kod djeteta mogu izazvati otpor i frustraciju jer ga „špijunirate“. Stoga, uz instalaciju filtera, ne zaboravite na važnost izravne komunikacije s djecom. Razgovarajte s njima o njihovim aktivnostima na internetu, saznajte što vole i što ne vole, otvorite profil na društvenoj mreži koju koristi vaše dijete, organizirajte zajedničke aktivnosti koje uključuju korištenje interneta i informirajte se o posljednjim trendovima i prijetnjama na internetu. Svijet interneta i komunikacijskih tehnologija mijenja se izuzetno brzo, neprestano se pojavljuju nove aplikacije i programi te novi načini njihove zloupotrebe, ali i načini zaštite.

***POVEŽITE SE S DRUGIM
RODITELJIMA, RAZMJENJUJTE
ISKUSTVA, UČITE JEDNI OD
DRUGIH I ZAJEDNIČKI POMOŽITE
DJECI DA SIGURNO ODRASTAJU!***

ZAKONSKA ZAŠTITA OD NASILJA, SEKSUALNOG UZNEMIRAVANJA I ZLOSTAVLJANJA NA INTERNETU

Kazneni Zakon RH temeljni je zakon koji osigurava pravnu zaštitu djece i odraslih od kaznenih djela koja se mogu povezati s uporabom računalne tehnologije i interneta. Reakcija sustava razlikuje se s obzirom na dob počinitelja, a kaznene odredbe koje ćemo predstaviti u nastavku valja tumačiti u skladu s posebnim položajem djece i maloljetnika.

Djeca mlađa od 14 godina nisu kazneno odgovorna, što znači da se dijete ne može kazneno ni prekršajno goniti, ne može ga se tužiti, ni kazniti. Međutim, ipak su propisani načini zaštite od kriminalne djelatnosti djece, i to kroz mjere obiteljsko-pravne zaštite. To znači da će policija, kad utvrdi da je dijete počinilo kažnjivu radnju, o tome obavijestiti mjerodavni Centar za socijalnu skrb, koji će provesti postupak i eventualno izreći mjeru obiteljsko-pravne zaštite (npr. nadzor nad provođenjem roditeljske skrbi).

Dakle, i kažnjivo ponašanje djece izaziva institucionalnu reakciju (policije i socijalne službe) radi sprječavanja daljnjeg kriminalnog ponašanja i poduzimanje mjera za zaštitu djeteta od šteta koje takvo ponašanje može imati na njegov daljnji razvoj.

Maloljetnici

U ovoj kategoriji postoje dvije podgrupe:

1. Mlađi maloljetnici

- osobe koje su navršile 14, a mlađe su od 16 godina. Oni su kazneno odgovorni. Ako se utvrdi da su počinili kažnjivo djelo, mogu im se izreći odgojne mjere, i to disciplinske mjere, mjere pojačanog nadzora i zavodske mjere.

2. Stariji maloljetnici

- osobe koje su navršile 16, a mlađe su od 18 godina. Njima se uz odgojne mjere može izreći i kazna maloljetničkog zatvora.

Postupak prema maloljetniku pokreće se isključivo na inicijativu Državnog odvjetništva, neovisno o vrsti i težini kaznenog djela te propisanoj kazni. To znači da za kaznena djela uvrede, klevete, iznošenja osobnih ili obiteljskih prilika postupak pokreće Državno odvjetništvo, a u pretkaznenom postupku informacije i dokaze o kažnjivom djelu prikuplja policija.

Prema djeci, počiniteljima kažnjivih djela, ne može se voditi kazneni postupak.

Mlađim maloljetnicima mogu se izreći samo odgojne mjere (sudski ukor, posebne obveze, upućivanje u centar za odgoj, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu, upućivanje u odgojni zavod i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu), ali NE i kazne.

Starijim maloljetnicima, uz odgojne mjere, može se izreći i kazna maloljetničkog zatvora. Zbog primjene odredaba Zakona o sudovima za mladež, dob počinitelja kaznenih djela procjenjuje se u vrijeme njihova počinjenja.

Dakle, svatko tko je korisnik bloga mora, uz poštovanje uvjeta koje je postavilo uredništvo, biti svjestan i osobne kaznene odgovornosti ako zlorabi tuđe osobne podatke, vrijeđa ili kleveće drugoga ili ga sramoti.

Izvor: *Poliklinika za zaštitu djece i mladeži grada Zagreba, Publikacija Nasilje na internetu.*

Članci Kaznenog zakona RH iz skupine kaznenih djela protiv časti i ugleda primjenjivi su i u kontekstu zaštite djece od nasilja na internetu:

Uvreda

Članak 147.

(1) Tko uvrijedi drugoga,

kaznit će se novčanom kaznom do devedeset dnevnih iznosa.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je uvreda postala pristupačnom većem broju osoba,

kaznit će se novčanom kaznom do sto osamdeset dnevnih iznosa.

(3) Ako uvrijeđeni uzvрати uvredu, sud može oba počinitelja osloboditi kazne.

(4) Ako je počinitelj bio izazvan nedoličnim ponašanjem oštećenika, ili je oštećenik pred sudom prihvatio njegovu ispriku zbog počinjenog djela, sud ga može osloboditi kazne.

(5) Nema kaznenog djela uvrede ako iz načina izražavanja i drugih okolnosti proizlazi da je omalovažavanje počinjeno radi zaštite drugih opravdanih interesa.

Sramoćenje

Članak 148.

(1) Tko pred drugim za nekoga iznese ili pronese činjeničnu tvrdnju koja može škoditi njegovoj časti ili ugledu,

kaznit će se novčanom kaznom do sto osamdeset dnevnih iznosa.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počini putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način, zbog čega je ono postalo pristupačno većem broju osoba,

kaznit će se novčanom kaznom do tristo šezdeset dnevnih iznosa.

(3) Nema kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka ako počinitelj dokaže istinitost činjeničnih tvrdnji koje je iznosio ili pronosio ili postojanje ozbiljnog razloga zbog kojeg je, postupajući u dobroj vjeri, povjerovao u njihovu istinitost.

(4) Nije dopušteno dokazivanje okolnosti iz stavka 3. ovoga članka počinitelju koji činjeničnu tvrdnju nije iznosio ili pronosio u javnom interesu ili iz drugog opravdanog razloga, a postupao je pretežito s ciljem da naškodi časti ili ugledu drugoga, pogotovo ako se tvrdnje odnose na osobni ili obiteljski život druge osobe.

(5) Prizna li počinitelj neistinitost svojih tvrdnji i opozove ih, sud ga može osloboditi kazne.

Kleveta

Članak 149.

(1) Tko pred drugim za nekoga iznese ili pronese neistinitu činjeničnu tvrdnju koja može škoditi njegovoj časti ili ugledu, znajući da je neistinita,

kaznit će se novčanom kaznom do tristo šezdeset dnevnih iznosa.

(2) Tko djelo iz stavka 1. ovoga članka počinu putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način zbog čega je ono postalo pristupačno većem broju osoba, kaznit će se novčanom kaznom do petsto dnevnih iznosa.

Pokretanje kaznenog postupka za kaznena djela protiv časti i ugleda Članak 150.

(1) Kaznena djela protiv časti i ugleda progone se po privatnoj tužbi.

(2) Ako su kaznena djela protiv časti i ugleda počinjena prema umrloj osobi, kazneni postupak može se pokrenuti privatnom tužbom bračnog ili izvanbračnog druga, istospolnog partnera, roditelja, djece, posvojitelja, posvojenika, braće ili sestara umrle osobe.

Javno objavljivanje presude za kaznena djela protiv časti i ugleda Članak 151.

(1) Presuda kojom je oglašen krivim počinitelj kaznenog djela protiv časti i ugleda počinjenog putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže ili drugog sredstva javnog priopćavanja objavit će se u cijelosti ili djelomično na zahtjev oštećenika, a o trošku počinitelja.

(2) Sud će u presudi odrediti način njezinog objavljivanja pri čemu će, uvijek kada je to moguće, odrediti da to bude u istom sredstvu javnog priopćavanja u kojem je kazneno djelo počinjeno.

Osim kaznenih djela iz skupine djela protiv časti i ugleda, uz nasilje na internetu mogu se povezati i sljedeća kaznena djela:

Prisila

Članak 138.

(1) Tko drugoga silom ili ozbiljnom prijetnjom prisili da što učini, ne učini ili trpi, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progona se po privatnoj tužbi, osim ako je počinjeno iz mržnje, prema djetetu, osobi s teškim invaliditetom, bliskoj osobi, odvjetniku u obavljanju njegove djelatnosti ili prema odgovornoj osobi u obavljanju javne ovlasti.

Prijetnja

Članak 139.

(1) Tko drugome ozbiljno prijeti kakvim zlom da bi ga ustrašio ili uznemirio, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(2) Tko drugome ozbiljno prijeti da će njega ili njemu blisku osobu usmrtniti, teško tjelesno ozlijediti, oteti, ili mu oduzeti slobodu, ili nanijeti zlo podmetanjem požara, eksplozijom, ionizirajućim zračenjem, oružjem, opasnim oruđem ili drugim opasnim sredstvom, ili uništiti društveni položaj ili materijalni opstanak, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(3) Ako je kazneno djelo iz stavka 1. i 2. ovoga članka počinjeno prema službenoj ili odgovornoj osobi u obavljanju javne ovlasti ili u vezi s njezinim radom ili položajem, ili prema novinaru u vezi s njegovim poslom, ili prema odvjetniku u obavljanju njegove djelatnosti, ili prema većem broju ljudi, ili ako je prouzročilo veću uznemirenost stanovništva, ili ako je osoba kojoj se prijeti dulje vrijeme stavljena u težak položaj, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Kazneno djelo iz stavka 1. ovoga članka progoni se po privatnoj tužbi, a kazneno djelo iz stavka 2. ovoga članka progoni se po prijedlogu, osim ako je djelo iz stavka 1. ili 2. počinjeno iz mržnje, prema djetetu ili osobi s težim invaliditetom ili bliskoj osobi.

Javno poticanje na nasilje i mržnju

Članak 325.

(1) Tko putem tiska, radija, televizije, računalnog sustava ili mreže, na javnom skupu ili na drugi način javno potiče ili javnosti učini dostupnim letke, slike ili druge materijale kojima se poziva na nasilje ili mržnju usmjerenu prema skupini ljudi ili pripadniku skupine zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne ili etničke pripadnosti, podrijetla, boje kože, spola, spolnog opredjeljenja, rodnog identiteta, invaliditeta ili kakvih drugih osobina, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko organizira ili vodi grupu od tri ili više osoba radi počinjenja djela iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(3) Tko sudjeluje u udruženju iz stavka 2. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta koja se mogu vršiti i putem informacijsko komunikacijskih tehnologija propisana su sljedećim člancima Kaznenog zakona RH:

Mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba

Članak 161.

(1) Punoljetna osoba koja osobi mlađoj od petnaest godina, u namjeri da ona ili druga osoba nad njom počini kazneno djelo iz članka 158. ovoga Zakona, putem informacijsko komunikacijskih tehnologija ili na drugi način predloži susret s njom ili drugom osobom i koja poduzme mjere da do tog susreta dođe, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Tko prikuplja, daje ili prenosi podatke o osobi mlađoj od petnaest godina radi počinjenja kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.

(3) Za pokušaj kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka počinitelj će se kazniti.

Iskorištavanje djece za pornografiju

Članak 163.

(1) Tko dijete namamljuje, vrbuje ili potiče na sudjelovanje u snimanju dječje pornografije ili tko organizira ili omogućuje njezino snimanje, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Kaznom iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko neovlašteno snima, proizvodi, nudi, čini dostupnim, distribuira, širi, uvozi, izvozi, pribavlja za sebe ili drugoga, prodaje, daje, prikazuje ili posjeduje dječju pornografiju ili joj svjesno pristupa putem informacijsko komunikacijskih tehnologija.

(3) Tko dijete silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti, prisili ili navede na snimanje dječje pornografije, kaznit će se kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

(4) Posebne naprave, sredstva, računalni programi ili podaci namijenjeni, prilagođeni ili uporabljeni za počinjenje ili olakšavanje počinjenja kaznenog djela iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka će se oduzeti, a pornografski materijal koji je nastao počinjenjem kaznenog djela iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka će se i uništiti.

(5) Dijete se neće kazniti za proizvodnju i posjedovanje pornografskog materijala koji prikazuje njega samog ili njega i drugo dijete ako su oni sami taj materijal proizveli i posjeduju ga uz pristanak svakog od njih i isključivo za njihovu osobnu upotrebu.

(6) Dječja pornografija je materijal koji vizualno ili na drugi način prikazuje pravo dijete ili realno prikazano nepostojeće dijete ili osobu koja izgleda kao dijete, u pravom ili simuliranom spolno eksplicitnom ponašanju ili koji prikazuje spolne organe djece u spolne svrhe. Materijali koji imaju umjetnički, medicinski, znanstveni, informativni ili sličan značaj ne smatraju se pornografijom u smislu ovoga članka.

Iskorištavanje djece za pornografske predstave

Članak 164.

(1) Tko dijete namamljuje, vrbuje ili potiče na sudjelovanje u pornografskim predstavama, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina.

(2) Tko zarađuje od pornografskih predstava u kojima sudjeluje dijete ili na drugi način iskorištava dijete za pornografske predstave, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(3) Tko silom ili prijetnjom, obmanom, prijevarom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa zavisnosti, prisili ili navede dijete na sudjelovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od tri do dvanaest godina.

(4) Kaznom zatvora iz stavka 1. ovoga članka kaznit će se tko gleda pornografsku predstavu uživo ili putem komunikacijskih sredstava ako je znao ili je morao i mogao znati da u njoj sudjeluje dijete.

(5) Posebne naprave, sredstva, računalni programi ili podaci namijenjeni, prilagođeni ili uporabljeni za počinjenje ili olakšavanje počinjenja kaznenog djela iz stavka 1., 2. i 3. ovoga članka će se oduzeti, a pornografski materijal koji je nastao počinjenjem kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka će se i uništiti.

Upoznavanje djece s pornografijom

Članak 165.

(1) Tko djetetu mlađem od petnaest godina proda, pokloni, prikaže ili javnim izlaganjem, posredstvom računalnog sustava, mreže ili medija za pohranu računalnih podataka ili na drugi način učini pristupačnim spise, slike, audiovizualne sadržaje ili druge predmete pornografskog sadržaja ili mu prikaže pornografsku predstavu, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.

(2) Predmeti, posebne naprave, sredstva, računalni programi ili podaci namijenjeni, prilagođeni ili uporabljeni za počinjenje ili olakšavanje počinjenja kaznenog djela iz stavka 1. ovoga članka će se oduzeti, a pornografski materijal će se i uništiti.

(3) Pornografijom se u smislu ovoga članka smatra materijal koji vizualno ili na drugi način prikazuje osobu u pravom ili simuliranom spolno eksplicitnom ponašanju ili koji prikazuje spolne organe ljudi u spolne svrhe. Materijali koji imaju umjetnički, medicinski ili znanstveni značaj ne smatraju se pornografijom u smislu ovoga članka.

Teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta

Članak 166.

(1) Ako je kaznenim djelom iz članka 158. stavak 1., članka 162. stavka 1. i 2., članka 163. stavka 1. i 2. te članka 164. stavka 1. ovoga Zakona djetetu nanjena teška tjelesna ozljeda ili je narušen njegov tjelesni ili emocionalni razvoj ili je dijete ostalo trudno, ako je u djelu

sudjelovalo više počinitelja, ili je djelo počinjeno nad posebno ranjivim djetetom ili je počinjeno od člana obitelji ili osobe s kojom dijete živi u zajedničkom kućanstvu, ili je počinjeno na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, kaznit će se kaznom zatvora od tri do petnaest godina.

(2) Ako je kaznenim djelom iz članka 158. stavka 5., članka 162. stavka 3., članka 163. stavka 3. i članka 164. stavka 2. ovoga Zakona djetetu nanescena teška tjelesna ozljeda ili je narušen njegov tjelesni ili emocionalni razvoj ili je dijete ostalo trudno, ako je u djelu sudjelovalo više počinitelja, ili je djelo počinjeno nad posebno ranjivim djetetom ili je počinjeno od člana obitelji ili osobe s kojom dijete živi u zajedničkom kućanstvu, ili je počinjeno na osobito okrutan ili osobito ponižavajući način, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

(3) Ako je kaznenim djelom iz članka 158., članka 162., članka 163. ili članka 164. ovoga Zakona prouzročena smrt djeteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili dugotrajnim zatvorom.

KAKO I KOME PRIJAVITI SUMNJU NA POČINJENJE KAZNENIH DJELA NA ŠTETU DJECE I MALOLJETNIKA?

U okviru ravnateljstva MUP-a djeluju dva odjela koja su izravno vezana uz ovu vrstu kaznenih djela:

Odjel za visokotehnološki kriminalitet koji sustavno analizira, prati i izučava fenomenološki i etiološki aspekt kaznenih djela kibernetičkog (računalnog) kriminaliteta, te predlaže rješenja na planu podizanja razine učinkovitosti rada u suzbijanju kibernetičkog kriminaliteta; neposredno provodi složena kriminalistička istraživanja u području kaznenih djela počinjenih na štetu i pomoću računalnih sustava i mreža; obavlja forenzičku analizu i nadzor interneta; pruža specijaliziranu potporu drugim ustrojstvenim jedinicama policije; surađuje s drugim ustrojstvenim jedinicama Ministarstva, tijelima državne uprave i pravnim osobama, policijama drugih zemalja i međunarodnim institucijama u svom djelokrugu rada; sudjeluje u planiranju i izradi programa obuke policijskih službenika u čijem je djelokrugu rada problematika kibernetičkog kriminaliteta; sudjeluje u izradi normativnih akata, izvješća i drugih stručnih materijala iz područja kibernetičkog kriminaliteta te obavlja i druge poslove iz svoga djelokruga rada.

Odjel maloljetničke delinkvencije i kriminaliteta na štetu mladeži i obitelji koji prati i analizira stanje i pojavne oblike kaznenih djela djece i mladeži, kaznenih djela na štetu djece i mladeži i kažnjivih radnji počinjenih nasilničkim ponašanjem u obitelji; utvrđuje najpogodnije oblike rada na sprječavanju i otkrivanju počinitelja u ovim područjima kažnjivih ponašanja; pruža stručnu pomoć policijskim upravama; obavlja nadzor nad provođenjem kriminalističkih istraživanja kažnjivih radnji u ovim područjima; organizira, koordinira i sudjeluje u provođenju kriminalističkih istraživanja složenijih kaznenih djela na nacionalnoj razini iz svoje nadležnosti; surađuje s drugim tijelima državne vlasti i

organizacijama civilnog društva u suzbijanju maloljetničke delinkvencije te iznalaženju pravaca djelovanja u područjima kaznenopravne zaštite djece i maloljetnika i suzbijanja obiteljskog nasilja; sudjeluje u izradi normativnih akata; obavlja druge poslove iz svog područja rada.

Sumnju na počinjenje kaznenih djela spolnog zlostavljanja na internetu svakako je potrebno prijaviti policiji. Ako dijete primi prijeteću, uznemirujuću ili seksualno neprimjerenu poruku ili se od njega traži da drugim osobama šalje svoje neprimjerene fotografije ili video isječke, treba odmah obavijestiti policiju: pozivom na broj 192, slanjem e-mail poruke na adresu policija@mup.hr, dolaskom u najbližu policijsku postaju ili prijavom preko stranice: <https://redbutton.mup.hr/>.

Izvor: www.mup.hr

Kaznena djela protiv časti i ugleda progone se po privatnoj tužbi. Ako su počinitelji djeca, kazneni progon ne dolazi u obzir. Kod maloljetnika i starijih maloljetnika situacija je ponešto drukčija, no u svakom slučaju institucije kojima treba prijaviti sumnju kako bi se pokrenuo odgovarajući postupak su policija, centar za socijalnu skrb i odgojno obrazovne ustanove.

Postupanje policije u slučajevima zlostavljanja i zanemarivanja djece Izvor: MUP na

<http://www.policija.hr/13046.aspx>

Postupak policije:

- saznanje o događaju (prijava građana, škole, vrtića, liječnika, socijalnog radnika i dr.);
- provjera istinitosti prijave;
- obavljanje razgovora s djetetom na čiju štetu je počinjeno kazneno djelo (u nazočnosti roditelja ili skrbnika);
- obavljanje razgovora s osobama koje imaju saznanja o događaju, a to mogu biti sljedeće osobe: članovi obitelji, rođaci, susjedi, prijatelji, škola, liječnik, socijalni radnik i dr.;
- pronalaženje tragova o izvršenom kaznenom djelu, a moguće ih je pronaći na žrtvi, počinitelju, njihovoj odjeći i obući, na predmetima kojima je izvršeno kazneno djelo te na mjestu događaja;
- vještačenje izuzetih tragova;
- kriminalistička obrada počinitelja;
- podnošenje kaznene prijave nadležnom državnom odvjetniku za mladež, a za teža kaznena djela privođenje istražnom sucu;
- obavještanje nadležnog centra socijalne skrbi radi poduzimanja mjera obiteljsko pravne zaštite.

Dobro je znati:

- Svatko je dužan prijaviti kažnjivu radnju počinjenu na štetu djeteta ili maloljetne osobe (članak 204. Zakona o kaznenom postupku i članak 302. Kaznenog zakona)
- učinkovitost policije ovisi o proteku vremena od saznanja o kaznenom djelu pa je stoga potrebno žurno obavijestiti policiju o svakom saznanju o neprihvatljivom ponašanju na štetu djece i maloljetnih osoba
- po saznanju da se dogodilo kazneno djelo na štetu djeteta ili maloljetne osobe ne dirati predmete kojima je izvršeno kazneno djelo i ne kretati se po mjestu događaja jer se tako mogu uništiti tragovi i dokazi protiv počinitelja
- ukoliko je dijete fizički ili seksualno zlostavljano odvedite ga liječniku radi pružanja zdravstvene pomoći i evidentiranja povreda
- roditelj čini prekršaj protiv javnog reda i mira ukoliko njegovo dijete koje nije navršilo 14 godina života počini prekršaj, koje je posljedica propusta u odgoju i nadzoru ili ukoliko ga potiče na činjenje prekršaja
- roditelj, posvojitelj, skrbnik ili druga osoba koja grubo zanemaruje svoje dužnosti podizanja, odgoja i obrazovanja djeteta čini kazneno djelo (članak 177. stavak 2. Kaznenog zakona)
- tko zlostavi dijete ili ga prisili na pretjerani rad ili rad koji ne odgovara njegovoj životnoj dobi, na prosjačenje ili ga navodi na drugo ponašanje koje je štetno za njegov razvoj ili na drugi način grubo povrijedi djetetova prava, čini kazneno djelo (članak 177. stavak 2. Kaznenog zakona)
- ako se zbog kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka dijete odalo prosjačenju, prostituciji ili drugim oblicima društveno neprihvatljivog ponašanja, ili je prouzročena teška tjelesna ozljeda djeteta, počinitelj čini kazneno djelo (članak 177. stavak 3. Kaznenog zakona).

DODATCI

DODATAK 1 - Kako zaštititi svoju privatnost na internetu

1) *Oni pitaju, vi ne kažete.*

Samo zato što vas pitaju, ne znači da vi morate odgovoriti. Ako samo izrađujete profil za elektroničku poštu, nema potrebe za sveobuhvatnim profilom, a ako se pridružujete nekoj društvenoj mreži, možete ograničiti količinu osobnih podataka koje dajete na minimum. Kada vam nije potreban odgovor, uvijek možete jednostavno izmisliti neku adresu e-pošte. Mnoge web stranice traže od korisnika da se registrišu svojom adresom e-pošte kako bi mogli pregledavati sadržaj. Prilikom registracije može dogoditi se i da se pretplatite na newsletter i reklamne poruke. Ovo se može izbjeći uklanjanjem kvačice ispred rečenice koja nudi opciju pretplate u formularu za registraciju, a moguće je i otkazati newsletter ili reklame klikom na opciju *unsubscribe* u dnu poruke e-pošte ili je blokirati pomoću alata za filtriranje i blokiranje neželjene pošte u postavkama vašeg računa e-pošte.

2) *Lozinke*

Ne koristite svugdje istu lozinku i ne upotrebljavajte korisničko ime s jedne stranice kao lozinku na drugoj jer hakeri mogu uspoređivati podatke. Upotrebljavajte brojke i slova, neka tiskana, u kombinacijama koje nemaju značenje, odnosno nisu stvarne riječi. Važno je sačuvati svoju adresu e-pošte i profile na društvenim mrežama od provale. Ukoliko netko provali u nečiju e-poštu, može svim njezinim kontaktima poslati poruku u kojoj traži novčanu pomoć. Osoba u čiji je mail provaljeno neće znati što se događa, što može poprilično naštetiti njezinom ugledu.

3) *Spam*

Svrha **spama** (neželjena pošta) je oglašavanje, a od „običnog“ oglašavanja se razlikuje po tome što se šalje velikom broju primatelja koji nisu zatražili poruku. Osobe i organizacije koju šalju spam, do adresa e-pošte dolaze na različite načine. Pretražuju web u potrazi za znakom: @, i dolaze do javno objavljenih adresa e-pošte; koriste alate pomoću kojih mogu pogoditi adresu e-pošte (kao i lozinku - zato lozinka treba biti što kompliciranija); provaljuju u e-poštu različitih osoba i organizacija i tako dolaze do svih njihovih kontakata; provaljuju u baze podataka organizacija i servisa koje skupljaju podatke svojih korisnika; kupuju adrese e-pošte od servisa koji skupljanju podatke svojih korisnika - zato pročitajte sitna slova prilikom registracije na različite portale i web stranice.

4) *Scam*

Scam je pokušaj prevare korisnika i navođenje na trošenje novaca ili kompromitiranje korisnikovih podataka (društvene mreže, račun e-pošte). Ovaj se fenomen često naziva i socijalnim inženjeringom. Puno je lakše nekoga prevariti i nagovoriti da dobrovoljno oda svoje podatke ili instalira malver nego zaobići tehničku zaštitu (npr. antivirusne programe). **Cyber kriminalci računaju na lakovjernost i neiskustvo korisnika, zbog čega su djeca osobito ranjiva skupina.** Pokušaj krađe lozinke za ulazak u e-poštu ili račun na društvenoj mreži (*phishing*) postaje sve teže uočljiv: e-pošta koju prima korisnik izgleda kao "prava" e-pošta koja stiže od primjerice pružatelja usluga neke društvene mreže. Često korištena metoda je i navođenje korisnika na klikanje koje ih vodi na oglas/spam/scam umjesto na

sadržaj kojem su htjeli pristupiti putem neprimjetnog spajanja oglasa/spamova/scamova sa sadržajem (na primjer stvaranjem velikog gumba za "download" /preuzimanje/ koji vas preusmjeravaju na drugi sadržaj i manje uočljiv za stvarno preuzimanje datoteke koju ste tražili). Zloćudni softver se često spaja sa datotekom koju ste htjeli preuzeti pa uz video ili glazbu, preuzimate i malver. Primjeri prevara uključuju: *online* obrazac koji vas upozorava na to da će vam korisnički račun na društvenoj mreži biti obrisano ukoliko hitno ne utipkate osobne podatke (lozinke) u *online* obrazac; lažna modna agencija koja traži od korisnika da im pošalju fotografije na kojima su oskudno odjeveni ili bez odjeće; e-pošta koja izgleda kao da je stigla od nekoga od vaših prijatelja ili poznanika, a traže da na određeni broj računa pošaljete novac jer se vaš prijatelj koji je u inozemstvu našao u nevolji (opljačkan je i sl); pop-up prozor koji vas obavještava da vam je računalo zaraženo virusom i nudi vam program koji trebate instalirati kako biste računalo očistili od virusa - a zapravo je riječ o štetnom softveru koji se bez vaše pomoći ne bi mogao instalirati na računalo.

5) *Ništa nije besplatno*

Većina *online* usluga/servisa/platformi/igara koje su besplatne za korisnike financiraju se ili kroz oglašavanje ili prodajom podataka svojih korisnika oglašivačima. Na primjer, mnogo usluga uključujući i društvene mreže oslanjaju se na razne elemente kako bi ostvarivale prihod od oglašavanja. Među njima je i **maksimiziranje korisničkog sudjelovanja** (dijeljenje, komentiranje, postanje, interakcije, linkanje, itd.) jer će im to omogućiti prodaju detaljnijih informacija o njihovim korisnicima oglašivačima i stoga povećati učinak njihovih reklamnih kampanja, koje će ciljati na vrlo specifične korisnike temeljem velike količine podataka i informacija koje generiraju. Vjerojatno ste primijetili da kada jednom kliknete na neki proizvod, slični se proizvodi počinju sve češće pojavljivati na vašem profilu. To također znači da te usluge imaju interes u tome da **ljudi svoje profile drže otvorenima** (umjesto da svoj sadržaj u potpunosti zaključate, što bi značilo da će vaši postovi/aktivnosti biti vidljivi ograničenoj publici) i **da čuvaju što je više moguće podataka o korisnicima** (odvrću ih od toga da "očiste" svoje račune redovno ili izbrišu ogromnu količinu prošlih uključivanja i postova). Pogledajte profile drugih ljudi - što možete pročitati o njima, oni mogu pročitati o vama. Jednom kada ste svoje podatke ili osobne fotografije objavili na internetu imat ćete jako malo kontrole nad njihovom upotrebom. Isto tako, što je vaš profil, ili profil vašeg djeteta, vidljiv većem broju ljudi, veća je vjerojatnost od zlouporabe pa i elektroničkog nasilja.

6) *Svoje osobne podatke držite pod ključem*

Društvene mreže su zlatni rudnik za skupljače podataka, zato im otežajte život najrigoroznijim postavkama zaštite privatnosti. U žustroj raspravi može vam se dogoditi da otkrijete više nego ste željeli, stoga pazite što objavljujete kako bi bili sigurni da vam nikakvi osobni podaci neće 'pobjeći'.

7) *Osobni podaci vaše djece*

Pazite s objavljivanjem fotografija vaše djece na društvenim mrežama. Razmislite o tome koliko informacija na takav način činite javno dostupnim i može li se iz objava na vašem profilu, uz fotografiju djeteta doznati i ime i prezime djeteta, mjesto rođenja, kućna adresa ili vrtić ili škola koju pohađa? Zna li tko sve može vidjeti objave s vašeg profila i, ukoliko su vaši prijatelji „lajkali“ vašu objavu ili bili „tagani“, tko sve može doći do fotografija i informacija o vašoj djeci?

Jednom objavljeni, komentari i fotografije ostaju *online* zauvijek. Razmislite o tome hoće li vaše dijete jednog dana biti zadovoljno s *online* identitetom koji ste za njega stvorili. Prije objavljivanja fotografija drugih ljudi *online*, uvijek treba zatražiti njihovo dopuštenje, inače kršimo njihovo pravo na privatnost. Jeste li sigurni da bi vaše dijete dalo dopuštenje za objavu fotografije koju planirate podijeliti s vašim kontaktima?

8) Zatvorite prva vrata prije nego otvorite sljedeća

Ostati prijavljen na svoj račun na društvenoj mreži ili bankovnom računu isto je što i ostaviti otključan auto: potpuno ste otvoreni upadu hakera. Izbjegnite zato rizik i odjavite se iz svojih računa prije nego nastavite pregledavati internet.

DODATAK 2 - ONLINE ŽARGON

EMOTIKONI

Smajlicima i drugim simbolima (emotikonima) možete poručiti puno toga - dobrog, lošeg, pametnog, ali i suludog. Smajlic je zapravo sretno lice, no u internetskom jeziku ima doista puno lica i simbola kojima se može puno toga reći.

Važno je znati da ne postoje neka striktna pravila za kreiranje smajlica te da su dopuštene varijacije u korištenju standardnih znakova i interpunkcije.

Tipičan smajlic sastoji se od dvotočke ili dva jednaka oka, slova 'o', crtice ili praznine na mjestu nosa i zagrada kao usta. Evo nekoliko primjera sretnog smajlica:

:-) :) :o) =O)

A kako reći: 'Tužan sam' ili 'To mi se ne sviđa', tj. sugerirati namrštenu facu?

:- (: (:0(=o(:o(i (:- ((

Znajte i to da ovaj zadnji govori: 'Jakooo sam tužan!'

KRATICE

Kratice, često akronimi, koriste se u internetskoj komunikaciji da bi se uštedjelo na vremenu (tipkanju), a za vas smo izdvojili one s kojima ćete se najčešće susretati na internetu. Neke od kratica poznate su većini ljudi, primjerice LOL - Laughing Out Loud (Glasno se smijem), FYI - For your information (Tebi za informaciju), BTW - By The Way (Usput rečeno), a neke su manje poznate, primjerice BBIAF - Be Back In A Few (Vraćam se za nekoliko minuta), ili WIBNI - Wouldn't It Be Nice If (Ne bi li bilo lijepo da...). Ukoliko vas ova tema zanima, više o tome možete saznati na web stranici OŠ V. Vidrića iz Kutine: http://www.os-vidrica-kt.skole.hr/informatika?cal_ts=804549600.

Ovdje naglašavamo kratice koje mogu biti znak za zabrinutost:

Cyberbullying

BIH - *Burn In Hell*, gori u paklu
FOAD - *Fuck Off And Die*, odj... i umri
H8 - mržnja
ČKO - pi*ko
ODJ - od*ebi

Seksualne konotacije:

GNOC - *Get Naked On Cam* (web cam/online chat)/skini se ispred kamere
Sugarpic - *Suggestive or erotic picture of self*/pokaži svoju erotsku sliku
HSWM - *Have Sex With Me*/želiš li seks sa mnom?
ASL? (Age? Sex? Location?) - Godine? Spol? Mjesto?

Bolesti tinejdžera:

Ana buddy/Mia buddy: *Anorexic or bulimia buddy*/prijatelj koji podržava nepravilnu prehranu (bulimija i anoreksija)

Upozorenje za prisutnost roditelja:

POS - *Parents Over Shoulder*, roditelji iznad ramena

P911 - Upozorenje na roditelja

CD9 - Code 9, roditelj u blizini

5 - Pričekaj nekoliko minuta, roditelj u sobi

55 - Zrak je čist

AITR - *Adult In The Room*, odrasli u prostoriji

Opisne kratice/zahtjevi za susret (u online chatanju s nepoznatim osobama)

ASL - *Age/Sex/Location* - Godine/spol/lokacija

MIRL - *Meet In Real Life*/nađimo se u stvarnom životu

W2M - *Want To Meet*/želiš li se naći sa mnom?

Droga i alkohol:

SP - samo prirodno, pušenje marihuane

IUP - idemo u prirodu, pušenje marihuane

CRAFT - *Can't Remember A Fucking Thing*, ne mogu se ničega sjetiti

Depresivne kratice:

LMA - *Leave Me Alone*, ostavi me na miru

FML - *Fuck My Life*, je... ovaj/moj život

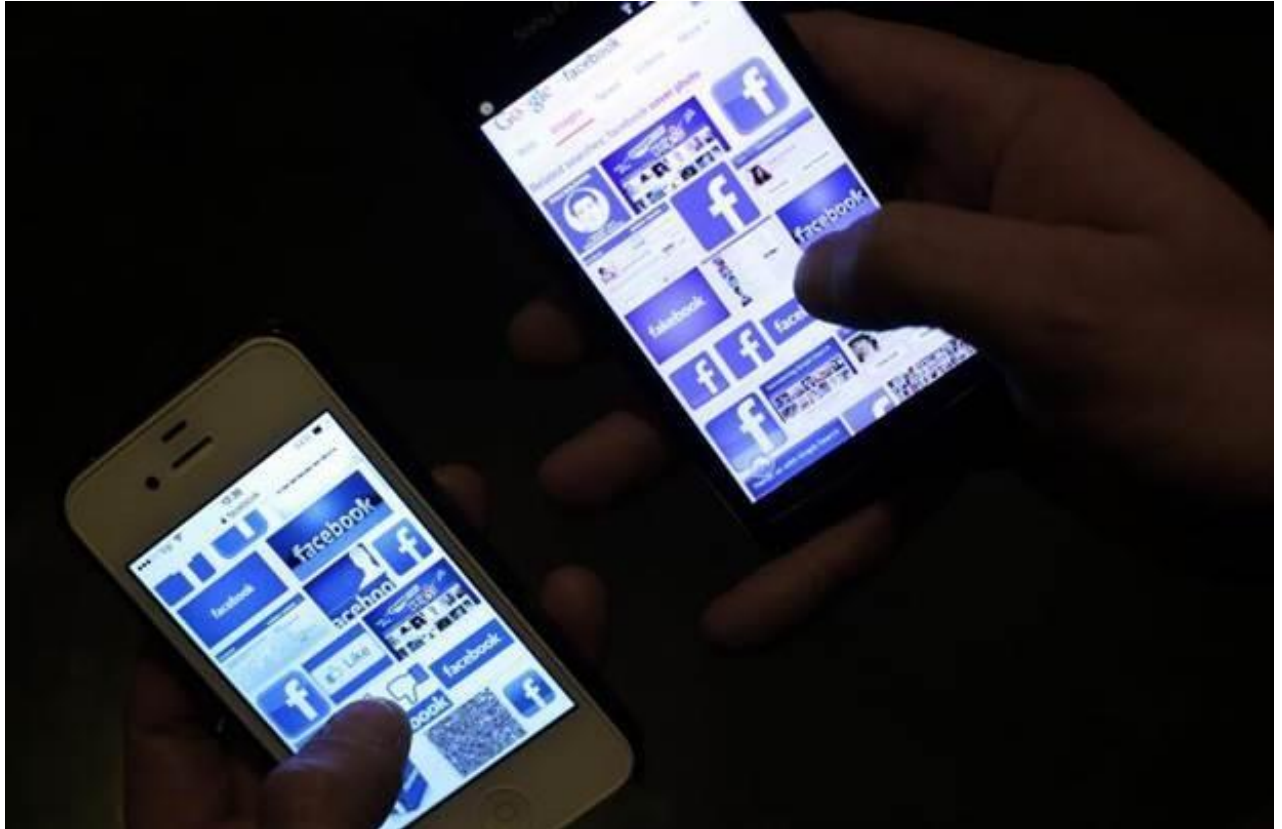
IHML - *I Hate My Life*, mrzim svoj život

Izvor: [Jutarnji list](#)

DODATAK 4:

Zbog statusa na Facebooku ostala i bez napojnica i bez posla

 [dnevno.hr /vijesti/svijet/126770-zbog-statusa-na-facebooku-ostala-i-bez-napojnica-i-bez-posla.htm](http://dnevno.hr/vijesti/svijet/126770-zbog-statusa-na-facebooku-ostala-i-bez-napojnica-i-bez-posla.htm)

Datum: petak, 04. srpnja 2014. u 16:37

Iz Texas Roadhousea javljaju da su joj otkaz dali jer je uvrijedila mušteriju pogrdom riječju, a na Facebooku se pokrenula rasprava o tome jesu li joj trebali dati otkaz ili ne.

Konobarica Kirsten Kelly iz američke savezne države Ohio dobila je otkaz zbog, kako kaže, statusa na Facebooku u kojemu je napisala: "Ako dođete u restoran i potrošite 50 dolara ili više, trebali biste biti u mogućnosti za to dati odgovarajuću napojnicu.", piše Huffington post.

Kelly kaže da je u ponedjeljak dobila otkaz u restoranu Texas Roadhouse jer se mušterija požalila zbog njezine objave na Facebooku u kojoj se požalila na male napojnice. Poslodavac joj je rekao da je mora otpustiti jer je došla mušterija koja se osvrnula na njezinu objavu. Mušterija je vjerojatno bila jedan od Kirsteninih Facebook prijatelja, a šefu je pokazala screenshot Kirstenine objave.

Naoko bezazlen status ju je tako stajao posla. Kirsten dodaje da je u smjene bilo više ljudi čije su je napojnice iznervirale te da je svoju objavu napisala vrlo neodređeno. Iz Texas Roadhousea javljaju da su joj otkaz dali jer je uvrijedila mušteriju pogrdom riječju, a na Facebooku se pokrenula rasprava o tome jesu li joj trebali dati otkaz ili ne.

DODATAK 5:

Evo zašto se nije dobro hvaliti s putovanjima na Facebooku!

dnevnik.hr/vijesti/tech/evo-zasto-se-nije-dobro-hvaliti-s-putovanjima-na-facebooku---329960.html

H.J.

Brojni korisnici Facebooka često se na ovoj društvenoj mreži hvale s putovanjima te objavljuju planove o datumu polaska kao i brojne fotografije s tih putovanja. Sigurnosni stručnjaci već dugo vremena upozoravaju kako **objavljivanje takvih informacija i nije previše pametno** jer na taj način obavještavaju sve prijatelje na Facebooku (a ako imaju otvoren profil do tih informacija može doći više od milijardu ljudi) kako u određeno vrijeme neće biti doma, što je **'pozivnica za lopove' koji točno znaju kad će kuća ili stan biti prazni.**

- ['Podigla je ljestvicu glupih objava na Facebooku na novu razinu'](#)

Amerikanka **Stacey Grant** nije se pridržavala ovih savjeta te je sve prijatelje na Fejsu redovno obavještavala o svojim planovima za odlazak u Las Vegas, a ove je informacije iskoristio njen 'prijatelj' s Facebooka **Michael Batson** koji je, **dok je ona bila na putu, zajedno s još dvojicom provalnika opljačkao njen stan.**

Nakon što se Stacey pohvalila kako je stigla u Las Vegas, on joj je čak poslao SMS kako bi se uvjerio da je ona zaista tamo. Samo nekoliko sati nakon što mu je odgovorila na poruku, policija je kontaktirala Stacey i obavijestila je o provali u njenu kuću tako da se odmah morala vratiti s putovanja te se šokirala kada je saznala što se dogodilo. **'Bilo je bolno! Cijela soba mi je uništena, odjeća je bila posvuda'**, u suzama je rekla novinarima [NBC Los Angelesa](#).

- ['Kakav šok! Evo što se događa kada ne zaštitite svoju privatnost na Facebooku'](#)

Stacey je imala puno sreće jer se čini da su provalnici uhićeni slučajno – naime, policajci su već bili u njenom susjedstvu kada su vidjeli tri mladića kako iznose stvari iz kuće i ubacuju ih u kamion.

Oni su odmah uhićeni te očekuju suđenje zbog provale i krađe, a glasnogovornica policijske postaje u Fontani u Kaliforniji **Martha Guzman-Hurtado** komentirala je novinarima kako je ovo još jedan dokaz kako bi ljudi trebali **'biti jako pažljivi oko sadržaja kojeg objavljuju na društvenim mrežama'** jer nikada ne mogu biti sigurni kada bi netko mogao iskoristiti te informacije i fotografije.

DODATAK 4:

Upozorenje građanima

 mup.hr/193342/3.aspx

8. rujan 2014. objavljeno u 13:01

U proteklih nekoliko dana evidentirano je da korisnici telekomunikacijskih usluga putem SMS poruke dobivaju poruke sadržaja „Nazovi me hitno“ ili zaprimaju pozive s nepoznatih brojeva prilikom čega korisnicima ostaje obavijest o propuštenim pozivima. Pozivanje brojeva koji počinju s +224xxxxxxx, +225xxxxxx i +216xxxxxx može rezultirati neželjenim troškovima jer navedeni brojevi spadaju u ZONU 2 (Afrika) tj. pripadaju državama +224 Gvineja, +225 Bjelokosna Obala, +216 Tunis.

Upozoravamo građane, korisnike telekomunikacijskih usluga kako su se pojavili i dolazni pozivi s gore spomenutih brojeva te se pozivatelji u tim slučajevima lažno predstavljaju i korisnike traže osobne podatke i zahtijevaju da izvrše određene uplate novčanih sredstava. Osobe koje zaprime takav poziv savjetujemo da ni u kom slučaju ne daju svoje osobne podatke, niti da uplaćuju novčana sredstva nepoznatim osobama.

Nažalost, ovo nije prvi slučaj ovakve vrste prijevara te ponovo savjetujemo građanima da ne odgovaraju na ovakve i slične poruke i pozive, a ukoliko sumnjaju u vjerodostojnost pošiljatelja, odnosno ukoliko im je telefonski broj s kojeg je poruka stigla ili s kojeg je upućen poziv nepoznat, slobodno se obrate svome operateru te provjere navedeni broj.

DODATAK 5:

'Ovo je zlostavljanje, nema veze što su djevojke same stavile slike na Facebook'

dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/mala-se-roka-od-7-razreda-ovo-je-zlostavljanje-nema-veze-sto-su-djevojke-same-stavile-slike-na-facebook---332849.html

Zagreb, 22.04.2014., 17:16

Autor: T.V.

[66 komentara](#)

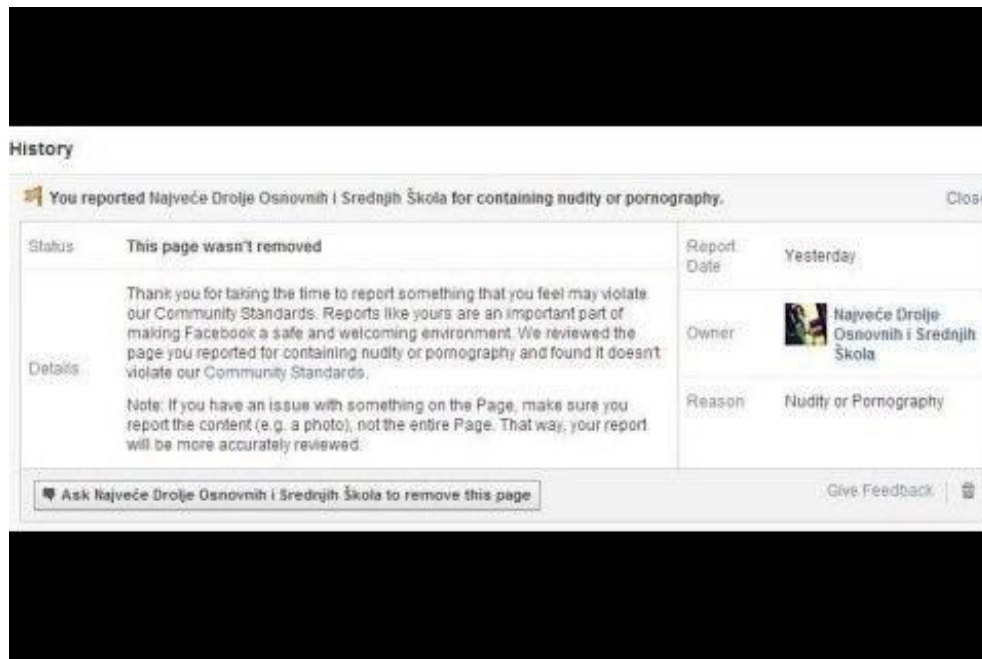
Više od 66.000 osoba 'lajkalo' je stranicu 'Najveće drolje osnovnih i srednjih škola'. Većina njih u toj stranici vjerojatno ne vidi ništa sporno

Proteklih dana digla se velika prašina oko Facebook grupe 'Najveće drolje osnovnih i srednjih škola' na kojoj su objavljene na stotine fotografija, uglavnom maloljetnica iz regije koje su i one same, prethodno pojavi grupe, objavile na svojim Facebook profilima.

Pokretač grupe, navodno maloljetni Hrvat, ne vidi ništa sporno u ovoj stranici te je sve djevojke čije je slike objavio počastio komentarima poput 'Primila više kur*** nego što ima godina', 'Ova nije ni kurva ni drolja, ovo je droljetina žešća', 'Mala se roka od 7. razreda' te još brojnim sličnima.

Mnogi korisnici Facebooka prijavili su ovu grupu, no zaprimili su odgovor kako grupa nije ugašena jer 'ne krši standarde'. **Radi se o tome da je stranica prijavljivana pod kategorijom 'Pornografije i seksualno eksplicitnog sadržaja' kojeg u doslovnom smislu na stranici nema zbog čega ona još nije uklonjena s društvene mreže.**

Istina da se djevojke danas naslikavaju od rane dobi u vrlo provokativnim pozama zbog čega se vraćamo na priču o privatnosti na društvenim mrežama i nadzoru nad profilima maloljetnika koji bi u svoje ruke trebali preuzeti roditelji ili bar educirati djecu o tome kakve se stvari ne bi smjele objavljivati.

- [Žrtva pedofilske grupe: Sramim se jer sam završila u nekoj grupi pod nazivom 'drolja'](#)

Upravo na to ukazuje i pravobraniteljica za djecu Ivana Milas Klarić koja kaže kako je **zgrožena razmjerima i brutalnošću zlostavljanja djece i mladih putem Facebooka**. Postoji mogućnost i da se putem Europske mreže pravobranitelja za djecu ENOC-a (European Network of Ombudspersons for Children) pokušaju ispitati mogućnosti bolje zaštite mladih na društvenim mrežama.

'Čini se da i naš pravosudni sustav mora pronaći učinkovitije odgovore na ovakve slučajeve, a svakako mislim da bi i davatelji usluga društvenih mreža, u ovom slučaju Facebook, trebali pokazati više društvene odgovornosti i spriječiti ovakvo zlostavljanje. Jer **ovdje je nedvojbeno riječ o cyberbullyingu, neovisno o tome što su pritom iskorištene slike djevojčica i djevojaka koje su one same objavile**', kaže pravobraniteljica Milas Klarić.

Jasno je da je ovaj konkretan slučaj nije u nadležnosti samo jedne osobe ili institucije. No, ipak je najvažnije o svemu propisno educirati djecu. **'Smatram da je najvažnija preventiva, koja mora obuhvatiti ne samo djecu, već i roditelje. Jako je važno uputiti roditelje da i sami poštuju privatnost svoje djece**, da budu oprezni kad objavljuju vlastite slike na Facebooku, a pogotovo kad objavljuju slike djece, kao i da nadziru aktivnosti mlađe djece na internetu. Ako djeca i mladi baš moraju imati svoj profil na Facebooku, neka to bude što kasnije kad već budu dovoljno zrela da se mogu zaštititi', dodaje pravobraniteljica.

I doista, dok se sustav ne promijeni i dok društvene mreže same ne stanu na kraj cyberbullyingu jedini način izbjegavanja ovakvih situacija jest objasniti djeci koliko su ranjiva na internetu, posebice na društvenim mrežama. Pogotovo kad znamo da **sve ono što se jednom na Facebooku objavi zauvijek ostaje negdje u bespuću internetskih prostranstava**.

Dodatak 6

10/14/2016

Policija upozorava: Prestanite objavljivati fotografije djece na Facebooku! - Večernji.hr

VREBA OPASNOST

Objava: 3.3.2016 | 11:45

Policija upozorava: Prestanite objavljivati fotografije djece na Facebooku!

– Zaštitite svoju djecu! Možete biti ponosni roditelji vašoj predivnoj djeci, ali budite oprezni. Podsjećamo vas da objavljivanje fotografija djece na Facebooku nije bezopasno – stoji u objavi koju je francuska policija objavila na svom Facebooku

Foto:

Autor:

[Mia Buva](#)

Koliko često na **Facebooku** naletite na fotografije djece i maloljetnika koje objavljuju vaši prijatelji? Zasigurno vrlo često. Trend objavljivanja fotografija djece na **Facebooku** u posljednje vrijeme sve je prisutniji otkako se tom društvenom mrežom počeo širiti lanac nominacija.

Riječ je, naime, o trendu koji u većini slučajeva slijede majke. Nakon što objavi tri fotografije sa svojom djecom na svom profilu, osoba nominira druge da naprave isto. Tako se društvenim mrežama širi baza fotografija djece iza kojih vreba opasnost koje mnogi nisu svjesni. Stručnjaci upozoravaju da objavljivanjem fotografija djece narušavate njihovu **privatnost i sigurnost**.

Još je više zabrinjavajuće to da bi takve fotografije mogle privući **seksualne predatore**.

– Zaštitite svoju djecu! Možete biti ponosni roditelji vašoj predivnoj djeci, ali budite oprezni. Podsjećamo vas da objavljivanje fotografija djece na **Facebooku nije bezopasno** – stoji u objavi koju je francuska policija objavila na svom Facebooku s namjerom da upozori roditelje da dobro razmisle prije nego objave fotografije svoje djece.

Zbog objavljivanja fotografija svoje djece roditelji u Francuskoj mogu biti kažnjeni novčanom ili čak zatvorskom kaznom. Prema francuskom zakonu o privatnosti, svatko tko objavi fotografiju druge osobe bez njezina pristanka mogao bi biti kažnjen novčanom kaznom do **45 tisuća eura** ili **kaznom zatvora** u trajanju od godine dana, ističe odvjetnica **Viviane Gelles**. Pravni stručnjaci upozoravaju i da bi sama djeca zbog objave fotografija mogla tužiti roditelje i od njih zbog povrede privatnosti tražiti odštetu.

Kako bi se smanjio rizik od neželjenih posljedica, stručnjaci savjetuju da pripazite na svoje postavke privatnosti i da, želite li objavljivati fotografije svojih mališana, to činite na način da fotografija bude vidljiva samo vašim prijateljima i rodbini, nikako svim korisnicima.

[>>Korisnici interneta u Hrvatskoj imaju najviše sigurnosnih problema u EU-u](#)

[>>Na Facebook tek sa 16 godina?](#)

2/2

Udruga roditelja „Korak po korak“ suradnik je na projektu #DeleteCyberbullying, koji provodi COFACE uz financijsku podršku programa EU DAPHNE u 14 europskih zemalja.

U okviru #DeleteCyberbullying projekta, 2014. godine, izrađen je video s ciljem podizanja svijesti javnosti o problemu elektroničkog nasilja, aplikacija za mobitele koja sadrži interaktivne kvizove namijenjene djeci, roditeljima i učiteljima/icama te priručnik za učitelje/ice.

Priručnik za roditelje izrađen je 2016. godine kao nadopuna postojećem sadržaju #DeleteCberbullying projekta.

Autorice: Irena Bohač i Biserka Tomljenović.

Za sve informacije o provedbi projekta u Hrvatskoj možete se obratiti Udruzi roditelja „Korak po korak“.

Izradu priručnika financirao je Grad Zagreb.

ISBN 978-953-8149-02-3

Udruga roditelja KORAK PO KORAK

Udruga roditelja "Korak po korak"
Ilica 73, 10000 Zagreb

Tel.: 01 48 55 578
fax: 01 4847 598

E-mail: info@udrugaroditeljakpk.hr
www.udrugaroditeljakpk.hr